

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916. Första kammaren. Nr 68.

Lördagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 249, angående anställande under år 1916 av ökat antal extra skogsingenjörer och extra tillsyningsmän för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland; samt

nr 250, angående anslag till riksförsäkringsanstalten m. m.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, som skulle innan nästa lagtima riksdag fyllas.

Anmäldes och bordlades
statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förstärkning av utrikesdepartementets arbetskrafter m. m.;

nr 96, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om gottgörelse till aktuarien i Svea hovrätt Gustaf Liliequist för minskade inkomster; samt

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för bekämpande av arbetslösheten bland stenarbetare; ävensom

bankoutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av justitieombudsmannens framställning om fastställande av vissa avlöningsvillkor för justitieombudsmannen m. m.; och

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringar i avlöningsstaten för riksbanken.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts den 9 och 10 innevarande maj bordlagda utlåtande

Första kammarens protokoll 1916. Nr 68.

nr 15, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i gällande folkskolestadga, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 10 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande nr 16, i anledning av särskilda motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående *dels* ett närmare befästande av samarbetet mellan regeringen och riksdagen i utrikespolitiska angelägenheter, *dels* ändring i § 13 regeringsformen, *dels* förslag till en ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden och vad därmed äger sammanhang, *dels* ock vissa grundlagsändringar, åsyftande den diplomatiska, militära och administrativa sekretessens bekämpande.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion nr 53, av herrar *Palmstierna*, *Branting* och *Sandler*, hade motionärerna hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande vissa i motionen angivna förslag, vilka avsåge att närmare befästa samarbetet mellan regeringen och riksdagen i utrikespolitiska angelägenheter, samt om framläggande för riksdagen av de förslag till ändringar i rikets grundlagar och de stadganden i övrigt, vartill utredningen kunde föranleda.

Samtidigt hade utskottet till behandling förehaft följande, i andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen: *dels* motionen nr 234, av herrar *Lindhagen*, *Branting*, *Thorsson*, *Lindqvist* i Stockholm, *Rydén*, *Persson* i Malmö, *Palmstierna*, *Larsson* i Västerås, *Eriksson* i Grängesberg och *Sandler*, vari hemställdes, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i grundlagen, att uttrycket »börja krig» i § 13 regeringsformen utginge samt att riksdagen tillförsäkrades medinflytande såväl på viktigare avgöranden till avväjande av befarat angrepp som jämväl vid fredsslut;

dels motionen nr 235, av herr *Lindhagen*, vari hemställdes, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbета och om möjligt för 1917 års riksdag framlägga förslag till en ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden och vad därmed ägde sammanhang, i syfte att folkrepresentationen måtte erhålla större medinflytande och kontroll på dessa ärenden enligt väsentligen följande huvudgrunder — utöver dem, som innefattades i motionen nr 234 om avförande av begreppet »börja krig» ur författningen med mera (§ 13 regeringsformen) och nr 236 om sekretessens bekämpande — nämligen:

att riksdagens samtycke erfordrades för ingående av förbund och viktigare avhandlingar med främmande makter även i andra fall än som föranleddes av riksdagens beskattnings- och lagstiftningsmakt (§ 12 regeringsformen);

att större kontroll från det civila samhällets sida utövades över den Konungen såsom krigsherre tillagda högsta befälsrätt över krigsmakten (§§ 14, 15 och 38 regeringsformen);

dels ock motionen nr 236, av herr *Lindhagen*, vari hemställdt, att riksdagen till bekämpande av den diplomatiska, militära och administrativa sekretessen ville hos Konungen anhålla om framläggande, helst för 1917 års riksdag, av förslag till,

dels sådan ändring i 2 § 4 mom. andra och tredje styckena i tryckfrihetsförordningen, att vad däri stadgades om att protokoll i ministeriella ärenden och kommandomål samt statsrådsprotokollen med tillhörande handlingar eller berättelser m. m. skulle hållas hemliga under femtio år måtte väsentligen upphävas;

dels sådan ändring i § 9 regeringsformen, att det där givna stadgandet att för hemlighållande av vissa mål, som anginge rikets förhållande till främmande makt, skulle föras särskilt statsrådsprotokoll utginge eller, om detta ej kunde bifallas, sådan ändring i § 105 regeringsformen, att dylikt särskilt protokoll ävensom under alla förhållanden protokoll i kommandomål städse skulle utan nu stadgad betingelse på begäran utlämnas till konstitutionsutskottet;

dels sådan ändring i § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, att det så kallade hemliga utskottet avskaffades samt ersattes med en ordning, som förutsatte ett förtroendefullt och likaberättigat samarbete i utrikespolitiska angelägenheter mellan regering och riksdag;

dels en sådan ändring i tryckfrihetsförordningen § 2 mom. 4 och § 3 mom. 10, att den i dessa lagrum omhögade militära sekretessen måtte begränsas till det uppenbart oundgängliga samt militärt och administrativt godtycke i dessa lagrums tillämpning bleve förebyggt;

dels sådan ändring i § 3 mom. 10, att vad i första stycket stadgades om särskilt straff för kungörelse i tryck av vissa utrikespolitiska handlingar, beslut, avsikter och värv utginge.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,

- a) herr Palmstiernas m. fl:s motion nr 53,
- b) herr Lindhagens m. fl:s motion nr 234,
- c) herr Lindhagens motion nr 235, samt
- d) herr Lindhagens motion nr 236

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herrar *Edén*, *Hellberg*, *Mannheimer*, *Olof Olsson*, *von Zweigbergk*, *Persson* i Malmö, *Waldén*, *Ericsson* i Vallsta, *Hallén* och *Kropp*, vilka ansett, att utskottets utlåtande angående herr Palmstiernas motion nr 53, herr Lindhagens motioner nr 234 och 235 samt herr Lindhagens motion nr 236, i vad sistnämnda motion avsåg ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, bort hava viss angiven lydelse med hemställa att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

1:o) att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående de åtgärder, som kunde vidtagas för åstadkommande och lagfästande av ett närmare samarbete mellan regering och riksdag i viktigare utrikespolitiska angelägenheter, samt för riksdagen framlägga förslag till de ändringar i grundlagarna och de stadganden i övrigt, vartill utredningen föranleddes;

2:o) att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag angående sådan ändring av 13 § regeringsformen, som — förutom vad som kunde föranledas av ovannämnda allmänna samarbete mellan regering och riksdag i de utrikespolitiska avgöranden, vilka behandlades i denna paragraf — bringade dess lydelse i närmare överensstämmelse med den i 74 § regeringsformen uttryckta grundsatsen, att rikets krigsmakt icke borde ställas på krigsfot i annat syfte än för upprätthållande av vår neutralitet eller för avvärjande av befarat eller börjat angrepp; samt

3:o) att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag i syfte att begreppet kommandomål måtte närmare bestämmas och garantier givas för att viktigare ärenden inom försvarsväsendets område bleve behandlade i statsråd.

Herr von Zweigbergk: Herr talman! Vid den debatt om utrikespolitiska frågor, som förts här i landet under de senare åren och som under världskriget fått aktualitetens stora allvar över sig på ett helt annat sätt än förr — utgångspunkten har varit frågan om den traditionella neutralitetspolitikens utbytande mot en allianspolitik, som i närvarande stund omedelbart måste bli en krigspolitik — har det fallit ett ord, som har särskilt intresse för den fråga, som nu är före. »En krigspolitik mot folkmeningen är fördömlig» — deklarerades det, och man kan förmoda, att satsen gjorde vederbörligt intryck på majoriteten inom denna kammare, som på ett uppseendeväckande sätt betygat, att den betraktar den talande som auktoritet på utrikespolitikens område. Detta så mycket mer som satsen omedelbart populariserades så kraftigt, att den åsyftade förespråkaren för en »aktiv» politik för sin del förklarade, att han icke under några omständigheter vill påyrka svensk inblandning i världshändelserna, förrän herr Branting ger sitt bifall till en sådan aktion.

Men vad betyder i själva verket doktrinen om att en »krigspolitik mot folkmeningen är fördömlig» om icke ett erkännande av, att den folkliga anslutningen är en kraft och en faktor av första ordningen, när det gäller att förläna staten största möjliga mått av styrka i dess mest krävande provningsstund, i dess verkliga ödestimma? Den uppfattningen är också konsekvent och naturlig för den moderna konservatismen. Den är bara tillämpningen på utrikespolitiken av den upptäckt, som den svenska högerns nuvarande ledare offentliggjorde redan i september 1910 i orden: »Vår tid är ett demokratiens tidevarv» och utförde närmare, bland annat yttrande: »Skola vår tids medborgare känna sig som ett folk, som en kraft, måste samhällsmaskineriet bestå icke blott av

några smärre drivhjul, utan där måste äga rum utväxling mellan större och mindre, ända till de minsta, vilkas medverkan är lika väsentlig som de större för det helas gång, vilkas motstånd kan bringa det hela att stanna i sitt lopp.» Det förefaller uppenbart, att de båda citerade högerauktoriteternas mening i grunden är precis densamma, som reservanterna vid det föreliggande betänkandet formulerat på följande sätt: »Världskrigets faror ha inom vårt land uppkallat en stark och levande känsla därav, att svenska folket behöver och bör äga rätt att genom sin representation bliva delaktigt i sådana avgöranden, som kunna bestämma över hela dess öde. Även ur regeringsmaktens synpunkt bör enligt utskottets mening denna tidsefarenhet hava ådagalagt, att det är en angelägenhet av yttersta vikt att, så långt möjligt är, skapa garantier för en fast och förtroendefull samhörighet mellan regering och folk i de stora utrikespolitiska spörsmålen. En sådan samhörighet utgör den bästa borgen för att vårt land skall kunna i sitt förhållande till andra länder uppträda med samlad kraft, till värn för sin självständighet och sina livsintressen.»

Stärkande av samhörigheten mellan regering och folk i den stora utrikespolitiken och förtroendefullt samarbete mellan regering och riksdag i de avgörande momenten: det är de två principer, på vilka det förslag är byggt, som nu föreligger till riksdagens övervägande och som går ut på en begäran om regeringens medverkan till ett närmare befestande av detta samarbete. Har man rätt att utgå från att de, som med lottens hjälp kommit att diktera konstitutionsutskottets utlåtande som ett avslag på denna framställning, godkänna satserna om samhörighetens och samarbetets oundgänglighet? Man vet inte rätt, hur man skall svara. Det är tänkbart, att man åtminstone på något håll menar, att den angivna utgångspunkten är riktig, och ävenså att en effektiv parlamentarisk kontroll på utrike-ärendenas handhavande är en fredsgaranti av hög rang. Man måste utgå därifrån åtminstone i fråga om den bland dem som nu står för detta utskottsutlåtandes innehåll efter att tidigare ha undertecknat det svenska uppropet till förmån för en varaktig fred, vilket upprop kräver ökad parlamentarisk kontroll på detta område. Rimligtvis måste han, då han instämt i föreliggande förklaring, att här i Sverige allt är bra som det är, mena, att kontrollbehovet är fullt tillfredsställt i vår grundlag och i gällande praxis. Man har ett visst stöd för att en sådan tankegång omfattas på vissa håll i en nyligen publicerad, mycket uppmärksammat artikel, där en lärdd specialist på frihetstidens historia hävdar, att den nuvarande riksdagen redan i betänklig grad håller på att på nytt närma sig den »regerande» riksdagens typ, och att detta företrädesvis röjes däri, att »våra statsrådsprotokoll läsas och naffelfaras på ett sätt, som överallt annorstädes saknar motstycke.» Det är tänkbart, att man verkligen håller före, att detta gäller även om utrikespolitiken, med andra ord att den kontroll, som övas av konstitutionsutskottet, är av sådan beskaffenhet, att den bör tillfredsställa alla rimliga anspråk från det svenska folkets

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden

m. m.

(Forts.)

sida att hållas å jour med och öva inflytande på utrikespolitiken.

Det är emellertid omöjligt att medge riktigheten i denna syn på saken. Ty hurudan är i verkligheten situationen? »När de ministeriella ärendena genom 1908—09 ars grundlagsändring överfördes till statsrådet, blevo protokollen i dessa ärenden såsom regel likställda med övriga statsrådsprotokoll och sålunda underställda konstitutionsutskottets granskning, men det undantag gjordes att, »där rikets säkerhet eller eljes synnerligen viktiga skäl kräva hemlighållande av mål, som angå rikets förhållande till främmande makt», över sådant mål skall föras »särskilt protokoll», och för dessa särskilda protokoll bibehölls den förutvarande regeln om protokollen i ministeriell konselj, nämligen att de av konstitutionsutskottet finge fordras »endast i det, som rör allmänt kända och av utskottet uppgivna händelser». Själva överflyttandet från den lilla ministeriella konseljen till den allmänna och större innebär en garanti för folkviljans beaktande endast under förutsättning av, att ministären verkligen företräder denna folkvilja och har stöd i ett allmänt folkförtroende. När det icke är förhållandet, såsom nu, behöver förändringen ingenting nämnvärt betyda i detta avseende. Och det betyder så mycket mindre, då det ligger i sakens natur, att de allra viktigaste avgörandena i regeln nedläggas i de särskilda protokollen, även om man därom ingenting bestämt kan säga, då det icke är möjligt att med nuvarande bestämmelser erhålla en verklig översikt över vilket system som följes. Man bör nämligen besinna, hur slumpvis konstitutionsutskottets kontrollrätt kommer till användning. Situationen belyses bäst med några exempel, naturligtvis fingerade, utvisande vilka svårigheter det möter att få ifrågavarande särskilda protokoll under ögonen.

Antag, att det ute i världen verserar rykten om, att från Sveriges sida gjorts vissa politiska demarscher, som väckt oro eller tvivelsmål om korrektheten i dess officiellt angivna politik, och att dessa rykten kommit för konstitutionsutskottets öron. Det är då omöjligt att bestrida, att detta förhållande är »allmänt känt». Men ingenting hindrar, att man gör den meningen gällande, att här icke föreligga några »händelser» d. v. s. fakta, och på den grund är det mycket tänkbart, att konstitution-utskottet, eller dess majoritet, finner sig förhindrat att infordra ifrågavarande protokoll. Eller antag, att konstitutionsutskottet på ett eller annat sätt fått för sig till evidens styrkt, att ett svenskt statsråd å Kungl. Maj:ts vägnar begivit sig till främmande land för att inleda förhandlingar med därvarande utrikesdepartement, och utskottet önskar förskaffa sig reda på vad som förekommit. Då kan man visserligen säga: här föreligger tvivelsutan en »händelse», ett faktum, men händelsen är icke »allmänt känd», och det kan på denna grund tänkas, att infordrandet av ifrågavarande handlingar icke kommer att äga rum. Men detta är ingalunda det betänkligaste. Det finnes ju i förevarande fall ingenting, som garanterar, att i de omsider infordrade och inlevererade protokollen verkligen förekomma de upplysningar, som äro nödvändiga för att rätt be-

döma den föreliggande, eventuellt mycket viktiga frågan. Om man i det sist valda, fingerade exemplet tänker sig, att handlingarna till protokollet rörande ifrågavarande statsråds resa till en främmande huvudstad i och för förhandlingar med därvarande utrikesdepartement komma in, är det ju mycket tänkbart, att de skulle kunna utgöras eventuellt av vederbörande resenärs — reseräkning.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

Det hela påminner om uppgiften att skjuta till måls i mörkret. Utsikten att träffa prick eller ens måltavlan är icke överbärande. Man har svårt att förstå, att alla dessa förbehåll skola vara erforderliga. Åtminstone borde de, som förorda skärpt parlamentarisk kontroll, kunna vara med om en sådan förändring, som gör det tillräckligt, om konstitutionsutskottet för sin del har kännedom om de händelser, ifråga om vilka det infordrat protokollen.

Utskottshögern har emellertid ett alldeles särskilt skäl för att yrka avslag på detta reformkrav, och detta skäl har anspråk på en speciell uppmärksamhet, därför att det anföres som grund för avvisande av alla förslag till ändringar i nu gällande ordning. Framförandet av dylika yrkanden just nu skulle, heter det, »svärligen kunna uppfattas som annat än tecken till missbelåtenhet med den ställning, som för närvarande intages i dessa frågor». Eller, utförligare utvecklade på ett annat ställe i utskottsutlåtandet: »Det är emellertid uppenbart, att om i en så kritisk tid som denna, yrkanden av dylik innebörd skulle bifallas, detta icke kan undgå att tolkas såsom ett bevis på ett visst misstroende hos representationen i fråga om regeringens förmåga att till rikets gagn fortfarande utöva den myndighet, som den hittills ägt på detta område. Utskottet saknar för sin del varje anledning att medverka till något dylikt, och det vill så mycket mindre göra detta, som det ligger för öppen dag, att varje antydning om en sådan ställning hos riksdagen måste lända vart land till största skada i en tid, då våra utsikter att av främmande makter bliva behandlade på ett sätt, som överensstämmer med våra livsintressen, framför allt annat beror på den respekt utåt, som vår regering förmår ingiva.»

Denna synpunkt har under den utförliga diskussionen i konstitutionsutskottet gång på gång kallats den lilla eller den mindre synpunkten. Det är emellertid patagligt, att argumentationen har gjorts och är beräknad på att göra det kanske allra största intrycket på den allmänna opinionen. Ingen vill naturligtvis vara med om att förringa vår regerings prestige eller minska dess aktionskraft. Den behöver i närvarande tid all styrka som den kan disponera över. Men det hemställs, om verkligen någon den allra minsta tillstymmelse till fara kan föreligga i detta avseende. Först och främst är ju i denna reservation, där yrkanden på ändring framföres, all nödig uppmärksamhet fäst på, att framställningarna i fråga för ingen del kunna få på det sättet tolkas. Och dessutom, efter världskrigets utbrott förligen tävla samtliga partier om att framhålla sitt förtroende för den neutralitetspolitik regeringen företräder, och

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.
(Forts.)

det lär icke ha undgått någon intresserad främling, som följer den offentliga diskussionen hos oss, att så är förhållandet, och att uppslutningen kring neutralitetspolitiken är särskild enig inom de partier, som stå bakom kravet på bättre och mer resultatgivande former för samarbetet mellan regering och riksdag. Härtill kommer, att man ingenstädes utomlands lär ha anledning att tillgripa denna misstroendeteori för att förklara, om man även i Sverige upptager krav, som för närvarande äro internationella och som med samma motivering för närvarande framföras i vart enda europeiskt land.

Att utskottsbetänkandets författare anse detta avslagsskäl otillräckligt, framgår också därav, att de komplettera det med andra i stor ymighet. Man står inför en uppstapling av Pelion på Ossa på de fem sidor, där det polemiseras mot de framförda önskemålen. Åtminstone några av de anförda invändningarna äro också av det slag att de synas göra det onödigt att hänvisa till omständigheter av mera tillfällig natur, då det mycket uppriktigt säges ifrån, att utskottshögern av rena principskäl icke vill vara med om någon ändring alls, åtminstone icke om någon som går i riktning av att öka folkets inflytande på utrikespolitiken. Hur man skulle ställa sig till en systemmodifikation med motsatt tendens, må lämnas därhän.

Några av invändningarna äro emellertid icke blott sökta och ansträngda, utan, med respekt till sägandes, en smula ridikyta. Exempelvis det att motionärens förslag, »i den mån de varit föremål för riksdagens omprövning, blivit av riksdagen avslagna, i flertalet fall av dess båda kamrar.» Det förra är oundvikligt. Förslag, som blivit av riksdagen bifallna, motioneras det icke om vidare. Det är överflödigt och dåraktigt. Och vad skall man egentligen säga om en polemik, sådan som den på sid. 7 i betänkandet presterade. »Vilken uppfattning man än har» heter det där, »som orsakerna till det nuvarande krigstillståndet i världen, så är det ställt utom allt tvivel, att dessa orsaker visserligen icke legat i det sätt, varpå från Sveriges sida de utrikespolitiska ärenden handlagts som intresserat vårt land. Även om, vad utskottet för sin del betvivlar — och därvid anser det sig äga ett stöd i tilldragelser jämväl under det nu pågående kriget — en mera parlamentarisk handläggning av utrikes ärenden skulle innebära en ökad fredsgaranti, så är det alltså uppenbart, att enbart en förändring i dylik riktning av de svenska formerna för sådana ärendens behandling icke skulle spela någon roll för fredstillståndet i Europa.»

Det citerade skall antagligen vara ironi, kanske med anspråk på spiritualitet. Men för att anspråket skall godkännas, behöves naturligtvis, att någon klok människa sagt eller åtminstone antytt något i den riktningen. Men det är icke förhållandet, såvitt man vet. Utskottshögern är dock på tråden, när den säger, att det är »det över stora delar av världen nu rådande krigstillståndet, som givit närmaste anledningen» till de föreliggande förslagen. Men den gör sitt eget goda förstånd orätt, när den låtsas, som om

förfäktarna av ökad parlamentarisk kontroll naivt trodde, att etablerandet av en sådan anordning — enkannerligen en, som företages i det lilla, i fråga om utrikespolitiken icke ledande Sverige — skulle kunna göra slut på det pågående kriget och dess gräsligheter. Det borde dock vara ganska lätt att fatta, vad som menas, då det säges, att erfarenheterna från det nu pågående världskrigets utbrott och hastiga utvidgning föranlett ett förnyat prövande av problemet, huru värden om det ena folkets förbindelser till det andra bör vara ordnad, för att man för framtiden skall kunna undgå sådana världskatastrofer som den nuvarande, som framkallat mera skräck, mer gråt och tandagnisslan än Lissabons undergång eller Jerusalems jämmerliga förstöring. Kabinettpolitiken led sitt Waterloo i augusti 1914, och det är fast obegripligt, om någon kan ha mod att säga, att ett system, som lett till ett sådant resultat, är ett gott och tillfredsställande system.

Utskottshögern finner emellertid den omständigheten, att Sverige fortfarande åtnjuter fred och åtnjuter den i mer än hundra år, vara ett avgörande bevis för att det system för utrikesärendenas skötsel, som tillämpats hos oss, icke bör rubbas. Så kan man icke med framgång argumentera. Det är en post hoc propter hoc — bevisning, och den duger som bekant icke mycket till. Men dessutom: den svenska ordningen för utrikesärendenas handläggning är i mycket nära frändskap med den, som anlåtits i andra länder. särskilt i dem, där det parlamentariska styrelsesättet ännu icke slagit igenom, och som notoriskt icke räckt till att tillförsäkra dem fredslugnet. Man behöver icke ha den avlägsnaste tanke på att misskänna vare sig döda eller levande svenska statsmäns förtjänster, ifall man konstaterar, att den svenska hundraårsfreden framför allt berott på vårt lands undandragna läge, Sveriges nödtvungna sorti från den imperialistiska arenan och de stabiliserade förhållandena i vårt hörn av världen under skydd av en hög, allmänt uppskattad kultur. Här i landet har intill den sista tiden icke funnits någon resonans för hugskott om fosterlandets frivilliga inblandning i världsbrandens äventyr och icke heller någon resonans för andra makters frestelser att locka Sverige med i deras spel om världshegemonien.

Det är uppenbart att Sveriges egentliga utrikespolitik efter 1809 haft karaktären av unionspolitik. Tvivelsutan är det anledning till stolthet, att de tvister och de spänningar, som framkallats därav, avvecklats utan blodsutgjutelse. Men det vore överraskande, om högern numera vore beredd att på denna grund prisa den svenska skötseln av denna politik som fullgod. Man har hittills trots, att höger och vänster varit helt och fullt ense om, att det är ett fattigdomsbevis för svensk statskonst att ha förspillt de möjligheter, som ändå innehodde i 1814 års verk, churu naturligtvis alldeles oense om vari felet bestått. Även utskottshögern erkänner, att misstag — riskabla misstag kan det tillfogas — begåtts av dem, som haft ledningen av Sveriges utrikespolitik. Man må ha huru obetingat förtroende som helst till visdomen och

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden

m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

framsyntheten hos den nuvarande ledningen, däri ligger icke tillräcklig anledning att vägra ingå i prövning av frågan, om icke ordningen på detta område kan göras ännu säkrare. Och man återkommer därvid ovillkorligen till den frågan, om icke någon omläggning påkallas just av det av herr Trygger konstaterade faktum, att »vär tid är ett demokratiens tidevarv.»

I det nu föredragna betänkandets förra del besvaras emellertid, såvitt man förstår, denna fråga med ett reservationsfritt nej. Där drives utan vidare den satsen, att vårt lands ställning i förhållande till andra är stark i mån som den är koncentrerad i regeringens band. Delad ledning är delat ansvar, och delat ansvar medför försvagad förmåga att besluta, att handla, säges det. Den Billingska varningen för divisionsansvar förvaras säkerligen i trogna hjärtan i denna kammare. Men det är med satsen i fråga som med andra, den får icke härdragas längre än den tal. Pressas den till det yttersta, skulle den kunna föranleda exempelvis till yrkanden på utrikesärendenas återförande till ministeriell konselj, yrkanden som säkerligen ingen vill uppta numera. Och det behöver ju icke påpekas, att läran om koncentration av makten och av ansvaret konsekvent utmynnar i krav på ett nytt kungligt envälde, som säkerligen ingen ens i denna kammare vill riktigt stå för. Obestridligen finns det i utskottshögerns utläggning av ämnet vissa passager, som låta den uppfattningen framskymta, att man aldrig vill ägna en tanke åt uppslag, som avse begränsning av de nuvarande kungl. prerogativen i fråga om utrikespolitiken. Och skulle det vara den innersta och verkliga meningen, då är det en överloppsgärning och vilseledande sken att alls tala om den närvarande tidens obekvämbet för reformföretag av detta slag. Men i själva verket kan det helt enkelt icke vara möjligt, att så intelligenta män som huvudbetänkandets författare icke skulle se och förstå, att det för en regering innebär ett krafttillskott, som icke kan ersättas av något annat, om den vid internationella förhandlingar och vid internationella förvecklingar stödes av ett enigt folk, som av all sin håg gör sig fullt solidariskt med dem, som föra dess talan och handla å dess vägnar.

Det bör inte vara fördolt för någon, att denna ur rikets synpunkt eftersträvaransvärda position icke kan vinnas på något annat sätt än genom etablerandet av förtroendefull och intim samverkan mellan regering och folkrepresentation. Utskottshögern erinrar också, att sådan samverkan befunnits »önskvärd» vid de kritiska tillfällena i vår senare historia, och säkerligen har behovet, ja, den trängande nödvändigheten aldrig gjort sig så starkt påmint som just för närvarande. Men det är det nya och karakteristiska för tiden, att detta folkförtroende vill vara seende och icke blint, såsom möjligt var under en gången tid. Och denna omständighet är det som gör, att samhörighetskänslan med ledningens utrikespolitik icke kan näras och upprätthållas allenast med möjligheten till en granskning och kontroll efteråt, utan att det med rätta och med stigande målmedvetenhet kräves en delaktighet i de rådslag

och överväganden, som föregå det verkliga avgörandet. Det finnes frågor, där det kan vara tillräckligt med revisionsgranskning och decharge med eller utan anmärkningar vid förvaltningsårets slut. Men det existerar också beslut, som äro av den vikt, att det är en ringa tröst med en klandertalan efteråt, som ingenting upprättar. När det gäller ett folks livsintressen, har det rätt att icke bli inkastat i en strid på liv och död utan att ha förvisning om, att denna strid är nödvändig, och att det, som kan göras för att avvända densamma, blivit gjort. Om dessa livsintressen rör sig utrikespolitiken eller kan åtminstone röra sig. S. A. Hedin uttryckte det så: »Genom de band, som relationerna till främmande makter pålägga statens handlingsfrihet, genom de anslagspåföljder de kunna ådraga honom, de äventyrliga förvecklingar i vilka de kunna inblanda honom, genom den åverkan, som härav kan följa å dess lagstiftnings- och beskattningsmakts utövning, å dess nationella värdighet, dess trygghet, ja, dess självbestånd, bli de i en annan mening viktigare än de rent inre och intaga den främsta platsen». Eller med den norske statsrättsläraren Aschehous ord: »Att äga sanna konstitutionella garantier för behandlingen av de diplomatiska angelägenheterna är en livsfråga, i synnerhet för ett litet folk. Om i en eller annan gren av den inre styrelsen begås ett fel, så låter det sig dock gärna rättas och skadan skall i så fall alltid kunna bäras. Men missgreppen på den yttre politikens område kunna bringa själva vår politiska och nationella tillvaro i fara».

Synpunkten är större och viktigare än utskottshögerns omotiverade farhåga, att dess upptagande just nu skulle vittna om misstroende till en regering, vars förtjänster om svensk fred och svensk neutralitet aldrig ha behöft sakna erkännande. Inför världskriget gör det sig icke med det stereotypa talet om att »ingenting inträffat». Har världskriget ådagalagt, att det tidigare praktiserade systemet för de internationella förbindelsernas handhavande är otillfredsställande, så är det styrkt att en ändring är nödig och nyttig på ett sätt, som bör räcka även efter vår grundlags anspråk.

Som denna maktpåliggande angelägenhet nu ligger före, är det orkeslöst att försöka med motionären Lindhagens auktoritet slå ihjäl motionären Palmstierna och vice versa. Det kan nästan tas för givet, att vid överläggningens slut ingenderas oförändrade framställning i den del, som nu är före, blir föremål för något yrkande. Frågan är, huru man väljer sin ståndpunkt till de direktiv, som föreligga i vänsterrervationen. Dessa drabbas, som synes, icke alls av förebråelsen att riskera enhetligheten och koncentrationen i regeringens ledning av utrikespolitiken, de tillgodose vikten av diskretion och ansvarskänsla i fragornas behandling — det måtte väl vara en ren lapsus, då utskottshögern skriver, att det hemliga utskottets utveckling till en fast institution skulle »för främmande maktens representanter öppna utvägen att genom medlemmar i utskottet på annat sätt än genom direkt hänvän-

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden

m. m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

delse till regeringen söka inblanda sig i utrikesärendenas skötsel. Man vore med anlitande av utskottsbetänkandets egen dialektiska metod frestad att säga, att ett sådant uttalande lätteligen tolkas som bevis för misstroende mot hedern och fosterländskheten hos de särskilda deputerade, som nu fungera och som representationen själv valt.

Det är till historisk tradition förslaget anknäper sig, då det vill bygga ut och ge fastare former åt en inrättning, som icke är frihetstidens hemliga utskott, utan 1809 års grundlagstiftares. Vad som i betänkandet anföres om de skiftande former för samverkan mellan regering och riksdag, som tidigare försökts, vittnar nog icke om att man vid det ena tillfället haft användning för en form, vid ett annat för en annan och haft fördel av fritt val, utan därom, att man icke haft någon, som befunnits helt tillfredsställande. Att det hemliga utskottet är den relativt bästa form, som för närvarande erbjudes, det får väl anses vara definitivt styrkt av vad som förekommit under den prövande tiden efter augusti 1914. Det kan väl omöjligt fördärva institutets karaktär, att riksdagen spontant och utan särskilt initiativ ställer det till Kungl. Maj:ts disposition och permanensen mellan riksdagarna har, som reservanterna påpekat, både paralleller och följer av uppgiftens egen natur.

Det nya är skyldigheten för regeringen att samråda med riksdagsdelegationen i fråga vid utrikespolitiska avgöranden. Men denna skyldighet härflyter återigen direkt ur huvudsyftet, det stora och allt annat behärskande: att skapa verklig och effektiv samverkan mellan regering och folkrepresentation, sambörighet mellan regering och folk på ett område, som för det senare är ett livsintresse av första ordningen. Man talar om världskrigets lärdomar. Ingen är otvetydigare, än att en sådan samverkan är oumbärlig. För min personliga del är jag dessutom livligt övertygad om att en anordning, som ger folkets förtroendemän möjlighet att under ansvar deltaga i avgörandet om krig och fred på en tidpunkt, då vägarna ännu äro öppna, är en verklig fredsgaranti, till sist kanske den enda värdefulla, som kan statsorganiseras fram.

Herr talman! Jag anhåller om bifall till den av herr Edén m. fl. avgivna reservationen.

Herr Clason: Herr greve och talman, mina herrar! Om man i detalj skulle söka gå in på alla de viktiga spörsmål, som beröras i detta utlåtande och även delvis berörts av den, som nyss förde reservanternas talan, fruktar jag, att man skulle få hålla på synnerligen länge, Jag skall därför söka hålla mig till vissa huvudpunkter, men blir då nödsakad att gå in på även andra frågor än dem, som reservanten omnämnde, och beröra även andra skäl för avslag än dem han refererade och sökte bemöta.

Först vill jag då understryka vad utskottet sagt därom, att motionärerna, och vi kunna ju nu, sedan reservationen kommit till också säga reservanterna, icke framlagt något som helst bevis för,

att nuvarande anordning av de utrikespolitiska ärendenas handläggning i praktiken verkat otillfredsställande i vårt land. Reservanternas erkänna till och med själva, att de icke hava några sådana bevis. De framhålla på sid. 18 i reservationen, att deras ståndpunkt icke innebär »något underkännande av det sätt, varpå Sveriges utrikespolitik blivit av regeringen ledd vare sig under föregående tid eller nu under det pågående världskriget», och de utveckla detta ytterligare genom att tillägga, att »svensk utrikespolitik under lång tid blivit förd på ett sätt, som i det väsentliga förtjänar allt erkännande». Detta är alltså det omdöme, som kommer från personer, som vi icke ha anledning att betrakta såsom över hövan vare sig okritiska mot regeringen eller regeringsvänliga.

Men här möter nu omedelbart därpå ett av de exempel på bristande klarhet i tankegången, varpå enligt min uppfattning reservationen är ganska rik. Reservanternas fortsatta nämligen strax därpå med att det nyssnämnda sakförhållandet, utrikesärendenas tillfredsställande skötsel, »icke kan anföras såsom skäl» för att »ingen förändring nu skulle behövas», en ändring, gående ut på denna parlamentariska samverkan. Jo, säger jag, när det gäller ett område som grundlagen, där varje förändring, som skall genomföras, skall hava bevisats vara högst nödig och nyttig, då skall man icke övergiva det beprövade, som man erkänner hava verkat gott, för att slå in på något oprövat, som man icke känner. I varje fall är det icke vi, som yrka på bevarande av det bestående, som äro bevisskyldiga, utan de, som vilja ha ändring, skola ådaga lägga det nyas nödvändighet. Men där brister enligt min mening alldeles reservanternas hela argumentation.

Det är nämligen tydligt, att sådana bevis ingalunda förebragts med alla de ord, som anförts i reservationen och delvis upprepats av den siste talaren, om att liknande tankar nu röra sig inom andra länder än vårt. Det må vara alldeles riktigt, att så är förhållandet, och man kan både förstå och uppskatta alla de strävanden, som folk bedriva i hopp att därmed omöjliggöra eller försvåra ett nytt världskrig. Men det avgörande är dock icke, om sådana tankar röra sig inom andra länder. Avgörande skulle däremot möjligen två andra saker kunna vara. Den ena, om man kunde framlägga garantier för att den ifrågasatta reformen d. v. s. en mera parlamentarisk handläggning av utrikespolitiken verkligen skulle vara någon fredsgaranti. Men därpå har icke något bevis framlagts vare sig av motionärerna eller — och det är här mer betydelsefullt — av Europas historia under det sist förflutna århundradet och av dess historia under det nuvarande världskriget. Vi finna ju tvärtom i denna europeiska historia på den ena punkten efter den andra krig, som framkallats i samband med parlamentariska rörelser, vilka stått i full samklang med en utbredd folkmening. Men icke nog med det. En lika nödvändig förutsättning enligt min mening för att man inom vårt land skulle slå in på den ifrågasatta vägen, vore naturligtvis — icke om tankar

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

eller *önskemål* framträtt inom det ena eller andra landet, utan om dessa önskningsar också lett till *åtgärder* eller *handlingar* icke av enskilda, utan av *staterna själva*. Men där brister återigen bevisningen. Jag har åtminstone icke från något håll sett uppvisas att makterna, allra minst de ledande, nu slagit in på ökad parlamentarism i dessa frågor, utan snarare tvärtom. Men utskottet har naturligtvis rätt, när utskottet påpekat, att om en sådan ändring skall ske, den bör ske internationellt. Åtminstone vill jag för min del alldeles bestämt undanbedja mig att medverka till någon åtgärd, som, innan en internationell lösning kommit till stånd, skulle ställa mitt eget land under en parlamentarisk, d. v. s. efter min uppfattning *försvagad* ledning i fråga om utrikespolitiken — allra helst då den skulle ordnas såsom reservanternas föreslagit — medan i Europa de andra makterna, särskilt de mäktigaste, behöfle kvar en vida *starkare*, enhetligare organisation av sin ledning av dessa frågor.

Därmed tror jag mig också ha besvarat den föregående talarrens något ironiska uttalande om vad utskottet erinrat därom att farorna för freden icke kommit från Sverige. Hade så varit förhållandet, då hade man kunnat finna någon rimlig anledning för dem, som nu tro på denna parlamentariska handläggningsvälgörande inverkan, att *börja* med Sverige. Nu saknas därtill varje anledning. Det är tvärtom, som jag redan sagt, påvisat, att det under sådana förhållanden icke skulle vara till gagn för Sverige, om det gjorde början.

Lika litet som nu reservanternas med denna hänvisning till utlandet lyckats bevisa vad de velat, lika litet hava de lyckats däri, då de ur *svenska* förhållanden sökt deducera fram bevis för lämpligheten av de föreslagna åtgärderna. Såsom jag redan erinrat om, hava de själva erkänt förträffligheten av den nuvarande anordningens *faktiska resultat*; ur *fakta* hava de således icke kunnat hämta några bevis. Vad de i detta fall presterat, är också utslutande teoretiska spekulationer och deduktioner, framförda i en mängd ord, men granskar man litet närmare den realitet, som ligger bakom orden, tror jag, att ganska litet kommer att stå kvar. Jag ber att få uppehålla mig något med en sådan granskning.

Ändamålet med de grundlagsändringar, som här föreslagits, skulle ju vara att åstadkomma ett parlamentariskt ingripande i utrikesärendenas skötsel. Man har då anledning att först fråga sig, på vilket område ett sådant ingripande skulle äga rum. Reservanternas hava nu härom på en punkt framfört en del mycket erkännansvärda ord, varigenom de gjort en betydlig inskränkning. För tillfället vill jag lämna alldeles därefter, om den inskränkning i ord, som de gjort, i verkligheten skulle stå sig på ett område, där det icke går så lätt att med ord uppdraga fasta gränser. Jag vill emellertid erkänna, att de proklamerat den inskränkningen. Den står på sid. 24 och lyder som följer: detta samråd får icke »fattas så, att nämnda förtroendemän» — d. v. s. här ifrågavarande riksdagsmän — »skulle ingripa i detaljerna av utrikesförvaltningen

enär ett dylikt ingripande kunde leda till förfång för den koncentration och enhetlighet i ärendenas ledning, om vars nödvändighet även reservanterna säga sig vara övertygade. Omedelbart därpå utvecklas detta vidare sålunda: »Den inverkan på det utrikespolitiska området, varpå riksdagen kan göra berättigade anspråk, bör endast avse de verkligt betydelsefulla avgörandena, så mycket hellre som» den institution, som man tänkt sig som riksdagens representant och till vilken jag återkommer, »uppenbarligen skulle sakna förutsättningar för att kunna följa enskildheterna i det löpande arbetet inom utrikesstyrelsen». Detaljerna, enskildheterna, det löpande arbetet skulle således det parlamentariska ingripandet icke ha något att skaffa med. Det skulle bara vara »de verkligt betydelsefulla avgörandena», som det här skulle gälla, åtminstone om man får tro begränsningen, sådan den framträder i orden, och det är således dem det närmast gäller att taga i sikte. Detta stämmer också med ett resonemang på ett annat ställe i reservationen (sid. 19), där det talas om den nuvarande ordningens brister. Dit hör nämligen, säges det, att »den gällande ordningen lägger makten över alla utrikes ärenden uteslutande i regeringens hand, utan skyldighet för densamma att i någon form samverka med riksdagen ens vid de viktigaste avgöranden».

Jag måste nu säga, att var och en, som det ringaste känner förhållandena, naturligtvis vet, huru ohållbar och vilseledande denna argumentation är. Det är också betecknande, att reservanterna själva litet längre fram i utlåtandet måste erkänna, att de farit vilse. Det sker visserligen i en parentetiskt instucken mellanmening, men även sådana ha betydelse och måste läsas, och här är detta i hög grad fallet. Den lyder så: »fransett riksdagens andel i sådana traktater, som beröra dess lagstiftnings-, beskattnings- och bevillningsrätt». Ja, där ha vi det. I alla dessa frågor alltså, som röra lagstiftning, beskattning och bevillning, och vilka naturligtvis måste inrymmas under nyssnämnda uttalande om »de viktigaste avgörandena», är regeringens skyldighet att samverka med riksdagen fullt klar, erkänd och tillämplig. I avseende på alla dessa viktiga grupper av utrikesärenden håller således reservanternas nyss nämnda principiella uttalande om regeringens allena rådande icke alls streck, vilket för övrigt också erkännes några sidor längre fram. Men vid själva starten proklamerar den satsen utan inskränkning. Det bör i detta sammanhang också erinras om, att just denna grupp ärenden ganska länge i vårt land varit nästan det enda slags utrikespolitik, som man velat taga någon egentlig befattning med.

Så hava vi en annan grupp viktiga avgöranden, frågor om krig och fred. Där komma reservanterna återigen med några allmänna svävande uttalanden om ökad samverkan, men när de sedan skola giva sig in på själva sakförhållandet, undvika de att tala om realiteterna och säga helt allmänt: »Da några anvisningar angående möjliga former för riksdagens medinflytande i dessa avseenden icke förefinnas i motionen, har utskottet icke haft anled-

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

ning att närmare ingå på dessa spörsmål.» Jag måste säga, att, då det är fråga om att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, det är en skäligen mager anvisning att i denna skrivelse säga, att därför att motionärerna icke givit anvisning om vilka former som böra väljas, utskottet icke haft anledning att giva sig in på saken. Vissheten att reservanternas här långt ifrån fattat någon klar ståndpunkt, stegras ytterligare, då de några sidor längre fram återkomma till frågan om krigsutbrott. Vad den punkten beträffar vill jag särskilt påpeka två saker. Den ena är, att då konstitutionsutskottet så sent som år 1911 behandlade ett framställt yrkande om, att riksdagens samtycke skulle erfordras, om Konungen ville börja krig eller sluta fred, utskottet avstyrkte detta mot blott tre reservanter, d. v. s. nästan enhälligt. Det skedde efter en utredning, som delvis återfinnes i den historik, som är bifogad detta betänkande. Därvid framhölls beträffande svenska förhållanden dels *de starka garantier*, som i vår författning förefinnas mot missbruk av regentens rätt i detta hänseende, garantier, bland vilka även ingår samverkan med riksdagen — utredningen i dessa delar återfinnes just i historiken på sid. 11 och följande. Dels framhölls också starkt *nödvändigheten* även i våra dagar att alltjämt medgiva åt Konungen samma makt som tidigare. Detta stycke har tyvärr av misstag icke kommit med. Det betonades däri bland annat, att *»det nu är minst lika nödvändigt som år 1809, att författningen möjliggör för den statsmakt, åt vilken bestämmanderätten över krig är anförtrodd, att vid de utomordentliga tillfällena, som här avses, kunna handla med nödig enhet, snabbhet och kraft»*. Där meddelades också, att aldeles samma befogenhet som hos oss för närvarande tillkommer statscheferna i ett flertal utländska stater. Mot denna utredning och denna ståndpunkt år 1911, till vilka utskottet nu hänvisar, ha reservanternas icke heller inlagt någon gensaga — jag förmodar, att de icke kunnat enas om att taga avstånd från detta uttalande, eftersom, om jag icke missminner mig, det till väsentliga delar var formulerat av just en av de nuvarande reservanternas. Men de hava i stället använt en högst egendomlig metod för att i alla fall här gå motionären till mötes. De rikta sina ändringsyrkanden icke på sakförhållandet i författningen, utan på *orden*. De opponera sig icke mot att Konungen skall ha rätt att »börja krig», utan mot att detta står utsatt i författningen. De vilja ha dessa ord utbytta mot någonting om att Konungen får ställa krigsmakten på krigsfot, när det är »för upprätthållande av rikets neutralitet», om den hotas av andra eller »för avvärjande av befarat eller börjat angrepp»; d. v. s. om neutraliteten hotas, eller om ett angrepp befaras, skall i alla fall Konungen ha rätt att »börja krig», men detta uttryck får man icke sätta ut i författningen. Är det verkligen rimligt att på sådana grunder skriva och begära grundlagsändring?

Jag tror, att jag med vad jag nu anført har visat, att i fråga om den grupp vi nu ha att göra med av »viktiga politiska avgöranden» — frågorna rörande beskattning, lagstiftning, bevillning,

krig och fred — antingen riksdagen redan *har* den samverkan med regeringen, som här skulle behöva anordnas, eller också icke ens reservanterna veta, *hur* en sådan skulle tillskapas. Vad återstår då av dessa »de viktigaste avgöranden», för vilka reservationen egentligen är avsedd? Jo, såvitt jag förstår, kan det endast bliva tal om sådana rent *politiska* handlingar eller åtgärder i förhållande till andra makter, vilka *icke* falla under de ovannämnda grupperna, alltså politiska förhållanden under sådana kriser som den nuvarande. Och det är då för detta ändamål man vill tillskapa vad som här egentligen är kärnan, nämligen det i dubbel mening permanenta *hemliga utskottet*.

Då påstår jag först, att för den sakens skull en sådan nydaning är alldeles obehövlig. Reservanterna ha visserligen velat framhålla, att vara nuvarande möjligheter på detta område icke vore tillräckliga. Det nuvarande s. k. hemliga utskottet skulle blott ha varit en utväg för extraordinära fall; och övriga utvägar, motioner, interpellationer, debatter o. s. v., ha förekommit endast »sporadiskt». Jag kan medgiva, att det ligger en viss sanning i detta, men varpå har det berott? Jo, helt enkelt därpå, att med den princip för utrikespolitiken, som varit den förhärskande här i landet och som jag förmodar man vill hava fortfarande tillämpad — med denna mera tillbakaskjutna ställning i den europeiska konserten, som vill, för att begagna ett härom använt uttryck — »strängt avhålla sig från förvecklingarna mellan andra folk», ha sådana avgöranden, varom här är tal, icke förekommit annat än vid *extraordinära tillfällen*, t. ex. i samband med allmänna europeiska kriser, som ha ansetts särskilt beröra vårt land. Men jag vågar påstå, att vid sådana tillfällen det alltsedan 1809 *aldrig* saknats möjligheter för den samverkan mellan regering och riksdag, som ansetts nödig, och jag tror icke, att man skall kunna påvisa någon enda sådan kris, som berört oss närmare, då icke en sådan samverkan ägt rum på ett eller annat sätt. Den representationens anslutning till regeringens politik, som den föregående talaren så mycket yttrade sig om, har på detta sätt funnits. Visserligen ha därvid icke alls i landet saknats en mängd hugskott — då den föregående talaren, om jag fattade honom rätt, syntes bestrida detta, tror jag han hade orätt — men dessa hugskott ha tillbakavisats, och samverkan har på dessa punkter skett *före* de avgörande åtgärderna. Ibland har man använt det hemliga utskottet, ibland andra möjligheter. Det har nämligen funnits tillfällen, då frågorna ansetts vara av sådan karaktär, att de förtjänat att diskuteras mera öppet, och då har det skett. Det har ock funnits andra tillfällen, då lösningen vunnits utan att man ansett sig behöva använda den omständliga apparaten med hemligt utskott. Även det hemliga utskottets användande har för övrigt icke hindrat öppna diskussioner, utan sådana ha ofta anknutits till förslag, som på ett eller annat sätt härstammat från detta utskott. Och för min del får jag lov att säga, att jag är visst icke övertygad om att formen av det permanenta hemliga utskottet *alltid*

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

skulle vara en fördel. Frihetstidens secretissime beredningar ha visst icke alltid visat sig särskilt gagneliga.

Just på denna viktiga punkt: behovet av det vid varje riksdag sammanträdande och även mellan riksdagarna permanenta hemliga utskott ha reservanterna alltså återigen brustit i sin bevisföring liksom på så många andra punkter. Intrycket härav förstärkes, förefaller det mig, ännu mer, om man söker avkläda denna nya skapelse dess ombölje av ord och ser till, hur den i verkligheten skulle se ut. Då frågan därom behandlades i utskottet, fick man, som kammaren kan finna av utskottets utlåtande, vilket därom framställer en del spörsmål, icke klart besked om den saken. Nu har det i reservationen kommit fram något mera, men mig synes det då icke, som om bilden skulle ha vunnit i tilltalande karaktär genom vad som sålunda försports. Nu får man veta, att detta permanenta hemliga utskott *icke* skulle ha att behandla propositioner eller motioner i utrikespolitiska frågor. Frågor angående grundlagens bestämmelser om utrikesärendenas skötsel skulle alltså *icke* dit; dechargefrågor om hur utrikesärendena aktivt skötts skulle icke dit; propositioner eller motioner angående rikets allmänna ställning till främmande makter, neutralitet och sådant, icke heller. Frågor rörande utrikesdepartementets organisation och alla dess organ i utlandet eller rörande andra internationella institutioner skulle icke dit; frågor om försvarsanordningar, betingade av vårt utrikespolitiska läge, skulle icke heller dit; frågor om handelstraktater icke heller och icke heller frågor om internationella lagar. Alla *normala* fall, då riksdagen skall behandla utrikespolitiska frågor, skulle enligt reservanternas beskrivning alltså icke dit. Icke heller skulle det nya hemliga utskottet, som vi förut ha hört, ha något att göra med detaljerna i utrikesledningen, ty om denna sades, att dessa herrar »uppenbarligen skulle sakna förutsättningar» för att kunna följa den. Det är således blott för vissa extraordinära fall det nya utskottet skulle tillskapas. Men då måste jag säga, att när man ser dess bild beskriven på detta sätt, den är det allra bästa beviset för, att det varken behöver vara *ständigt sammanträdande* eller *permanent mellan riksdagarna*. Då räcker mycket väl enligt min övertygelse det nuvarande hemliga utskottet, som varken är ständigt under riksdagarna eller permanent mellan dem, utan som sammankallas just när det behövs.

Men den tilltänkta nyskapelsen skulle icke bara vara *obehövilig* och *gagnlös*, utan den skulle vara *direkt skadlig*. Jag skall icke så mycket tala om dess permanens mellan riksdagarna; jag skall bara erinra om att detta är något alldeles nytt för vår författning, och, såvitt jag kunnat finna, även för andra länder. Och da reservanterna velat stödja förslaget med en jämförelse med riksbanks- och riksgäldsfullmäktige — tryckfrihetskommitterade skall jag verkligen gå förbi — ha de ju alldeles glömt, att dessa sistnämnda äro särskilda förvaltande verk, icke några kontrollråd vid regeringens sida. Om den jämförelsen skall dragas ut, skulle

detta utrikesutskott alltså helt enkelt utbildas till något slags parlamentariskt utrikesdepartement, ehuru reservanterna själva säga, att dess medlemmar suppenbarligen sakna förutsättningar för något sådant.

Jag skall icke heller tala mycket om farorna för sekretessen, ehuru envar inser, att de skulle finnas, och även inser, att den ökade risken för dess brytande genom dessa många tillkallade skulle äventyra våra möjligheter att få delaktighet av det, som timade utomlands av intresse för vår utrikespolitik. Och jag får verkligen säga, att nog finns det erfarenheter *även från sista tiden*, som måste anses i det fallet varnande.

Men ännu väsentligare är, att detta nya organ, som redan utskottet påvisat, skulle alldeles förrycka enhetligheten och därmed kraften och fastheten i vår utrikesledning. Där skulle år ut och år in vid regeringens sida sättas ett slags permanenta politiska utrikeskontrollanter, valda proportionellt, d. v. s. partifärgade och antagligen oeniga, den ena måhända med förbindelser och intressen här, den andra där, samtliga säkerligen utan den *allsidiga* och ingående kännedom om förhållandena, som endast kan vinnas genom en *ständig* överblick över deras olika moment, men i alla fall med befogenhet att då och då hugga in på de viktigare avgörandena. Icke annat än jag kan förstå, skulle den nya institutionen, på sådant sätt organiserad, bli en sönderingens och divisionsansvarets organisation och det på ett område, där detta, såsom utskottet sagt, skulle bli ödesdigrare än någonsin. Och då måste jag ock erinra om vad som står i utskottets betänkande, därom att föregående händelser i vår historia visa, huru sådana utskott kunnat bli kanaler för främmande intressen, som man, kanske just på grund av sin oförmåga att överblicka det hela, lätt kunnat inbilla sig vara identiska med Sveriges. Därmed har jag visst icke sagt, som den föregående talaren i en mening tycktes vilja framhålla, att vår ställning gentemot andra makter är stark, i den mån all makt ligger hos regeringen — styrkan beror naturligtvis även på andra förhållanden — men jag har sagt, att den är starkare, än den skulle vara, om dessa sekreta utskott eller secretissime beredningar skulle återupplivas. Det visade sig sannernigen under frihetstiden, att denna beredning icke var en form, ägnad att undanröja fel och missgrepp, utan tvärtom.

Vad den föregående talaren yttrade om protokoll och protokollsgranskning, är redan besvarat av vad dels utskottet och dels Kungl. Maj:t yttrat vid avgivandet av de propositioner, som förelågo vid införandet av den nuvarande anordningen på detta område, och som nu återfinnes i utskottets betänkande sid. 9. Det är i vad som där uttalades av regeringen och godkändes av konstitutionsutskottet och riksdagen påvisat, att det är omöjligt att stadga något, som kunde innebära skyldighet att utlämna *alla* protokoll. Jag tror icke, att jag behöver upprepa skälen, men såvitt jag förstår, gendriva de allt vad den föregående talaren yttrade om den saken. Det är för övrigt alldeles omöjligt att begära, att

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden

m. m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden

m. m.

(Forts.)

protokoll skola föras rörande allt, som passerar i sådana mål. Detta har vid ett föregående tillfälle, om jag ej minnes orätt 1893, för denna kammare utvecklats av en föregående utrikesminister, greve Björnstierna, men jag skall icke trötta med att läsa upp hans yttrande.

Jag har redan uppehållit kammaren länge och skall endast tillägga ett par korta anmärkningar. Jag tror, att i *en* sak det råder ganska stor överensstämmelse mellan utskottet och dess antagonister, och det är därutinnan, att i vårt land har nog tyvärr ganska mycket brutit i förmåga av riktig uppskattning av de utrikespolitiska förhållandenas betydelse. Utskottet har redan påpekat, och det vill jag här understryka, att det för en förbättring i det avseendet utan tvivel kan vara önskligt, att meddelanden från dessa områden i större utsträckning än hittills kunde givas åt riksdagen och eventuellt även åt allmänheten, ehuru naturligtvis, försävt det gäller åtgärder från regeringens sida, initiativet bör komma från regeringen. Men om det brutit i en sådan insikt här i landet, får man icke glömma, att det ofta varit en ganska hårdbruten mark för dem som sökt framhålla, exempelvis vid behandlingen av vår försvarsfråga, att hur ärligt man än vill föra fredspolitik, det dock icke går an att bara blunda för obehagliga realiteter utomkring oss, och att även om vi önska stå så oberoende som möjligt av dylika spörsmål, det kan komma situationer, då andra makter på grund av *sina* intressen skjuta dessa spörsmål in på oss. Ur den synpunkten menar jag, att man med glädje måste hälsa det intresse, som åtminstone till en viss grad framlyser ur motionerna för att ett folk, som vill vara försäkrat om att leva icke bara i dag och i morgon, utan *allt framgent*, också måste ha ögonen öppna utåt.

I grunden är det nog också en annan sak vi äro ense om, nämligen att det fordras enhet och samhörighet inom landet, därest för att citera reservationen »vårt land skall kunna i sitt förhållande till andra länder uppträda med samlad kraft, till värn för sin självständighet och sina livsintressen». Men vi ha i detta hänseende icke kunnat enas om att den av reservanternas nu föreslagna vägen är lämplig för att nå det målet. Utåt är det i alla fall regeringen, som måste ha ledningen. Den ena gången kan regeringen representera en meningsriktning, den andra gången en annan, och den enskilde medborgaren kan i olika spörsmål ha en avvikande mening, men det är i alla fall den regering, som finnes, som måste ha ledningen. Vi mena då, att när det just är storm på havet och alle man måste vara på vakt, då är det icke det rätta tillfället att söka ordna om tjänstgöringen på skeppets däck eller vid rodret efter nya oprövade metoder, allra helst då det ådaga lagts och erkännes, att det under mer än hundra år gått bra med de gamla. Jag tycker, att sadant varken vittnar om självförtroende eller ingiver förtroende, och jag tror icke, att den siste talarrens uppgift, att det icke finns någon här i landet, som *vill* minska regeringens prestige, jävar riktigheten av denna ståndpunkt. Den

samlade kraf, som är av nöden, vinner man enligt vår övertygelse vida bättre genom att så långt man kan underlätta det pågående arbetet, stödja sådana förslag eller sådana anslag, som verkligen innebära ett krafttillskott, som utåt öka vår styrka och därigenom höja respekten för oss. Och det skall väl komma tillfällen för riksdagen att stödja även sådana förslag.

Jag yrkar bifall till utskottets utlatande.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandlingen av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

Herr Klefbeck: Herr talman! Då den ordinarie ledamoten av utskottet från det parti, jag tillhör, i dag träffats av sjukdom, är jag nödsakad att med några ord taga upp den fråga, som är föremål för utskottets yttrande.

Jag skall då icke tillåta mig att ingå på alla dessa många detaljer, som de båda föregående talarna ha vidrört. Jag skulle i så fall nödgas upprepa en hel del av vad som förut har sagts, och jag skulle alltför mycket trötta genom att taga upp det återstående. Jag vill därför endast beröra ett par huvudsynpunkter.

Jag behöver väl icke säga, att jag lika litet som någon annan på vänstersidan inom utskottet med vårt yrkande har velat på det ringaste sätt kritisera den nuvarande regeringens fredspolitik, utan att vi tvärt om äro ytterst tacksamma för att den hävdad denna neutralitetspolitik. Mitt uttalande föranledes av önskan att kunna genom vidtagande av de i reservationen föreslagna atgarderna ytterligare trygga bevarandet av vårt lands fred.

Utgångspunkten för såväl den förste talarens som utskottets avslagsyrkande är att den nuvarande anordningen icke »verkat otillfredställande» eller som det står i utskottets utlatande på sid. 4, » varit till skada för riket». Jag vill ifrågasätta, om ett sådant uttalande kan vara nog för ett avslagsyrkande. Det kan ju synas så till en viss gräns, men när det gäller livsintressen för vårt folk, menar jag, att det argumentet icke är tillfyllest. Man har, så fort det varit fråga om t. ex. Sveriges försvar, alltid talat om att det vore en plikt för varje sann fosterlandsvän att se till att i tid något göres för att trygga vårt land för möjligen utifrån kommande fara. Man har liknat den plikten vid en mans plikt att brandförsäkra sin egendom, och man har velat påstå, att det skulle vara ett förfärligt lätt-sinne, om man, därför att det icke nu brinner i huset, icke ville göra någonting för att trygga sig, om olyckan skulle komma. Jag menar, att på detta område med om möjligt större styrka eller åtminstone med fullt ut lika stor styrka kan och måste hävdas, att det skulle vara ett oförsvarligt lätt-sinne, om vi, därför att den nuvarande anordningen i utrikespolitiken visat sig verka på ett lyckligt sätt, icke säge till att allt, som kan göras, verkligen göres för att ytterligare trygga det stora livsintresse, som beröres i de ifragavarande motionerna och i reservationen. Hade någon t. ex. på 80-talet sagt, att eftersom vi ha haft fred ända sedan 1814 och den nuvarande anordningen av vårt försvar alltså visat sig kunna fungera, utan att vårt lands självständighet råkat i fara, vi icke ville höra talas om någon

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

ökning av de trettio dagarna, skulle kanske en sådan person nära nog blivit internerad. Nu då det gäller att ytterligare ge garantier för att freden skall bevaras åt vårt land i så vitt möjligt alla lägen, då vill man icke göra något, därför att de nuvarande anordningarna hittills ha fungerat väl.

Men utom vad jag nu har sagt till bemötande av denna invändning, kanske jag kan få hänvisa till just de utomordentliga och fruktansvärda förhållanden, som nu råda i världen. Det har ju i stort sett varit så, att utrikespolitiken varit skött på ungefär samma sätt i stormakterna som hos oss. Och trots det att den anordning, som hos oss betraktas som fullt betryggande, där visat sig kunna möjliggöra någonting så fruktansvärt som det nuvarande världskriget, vill man ändå icke göra något ytterligare. Är det någonting, som det nuvarande världskriget har ådagalagt, så är det väl, att diplomaten icke har motsvarat de anspråk, som man ställt på densamma. Om folken hade varit fria från de band, som på förhand genom diplomatiens förhållande gjort deras handlingsfrihet illusorisk, så kan det väl ifrågasättas, om de någonsin låtit föra sig in i detta fruktansvärda krig. Men nu stodo de bundna dels genom öppna och dels genom hemliga traktater och överenskommelser, som gjorde, att när deras s. k. ödestimma slog, de egentligen icke hade något val. Så fick hela folket lida för vad diplomaten hade brustit.

Vidare framförde den siste ärade talaren, att det icke vore så säkert — och det skulle ju då vara en invändning mot mitt resonemang nu — att ett sådant närmare samarbete mellan regering och riksdag skulle vara någon verklig fredsgaranti. Ja, därom kan man naturligtvis tvista, men om man får utgå ifrån, att denna delegation, som vi ha tänkt oss, just skulle vara utgången ur folkets led — jag menar då med folket, folket i dess helhet — så kan man väl få en uppfattning om i vad mån en sådan delegations tillvaro och verksamhet skulle vara en fredsgaranti, om man aldrig så litet lyssnar efter vad det är för önskningsar, som röra sig hos folket. Jag tror, att jag kan påstå, att det skall vara en alldeles försvinnande liten del av vårt folk, som icke enstämigt förklarar, att *vårt folk icke vill ha krig*, utan att det så långt som möjligt vill leva i fred.

Det kan också i detta sammanhang vara skäl att taga upp den invändning, som herr vice ordföranden ett par gånger framförde både i början av sitt anförande och även längre fram. Han sade, att ett sådant samarbete mellan regering och riksdag skulle betyda en försvagad utrikesledning. Ja, där skilja sig också meningarna fullständigt. Han sökte visa, att så skulle bli förhållandet, därigenom att denna delegation skulle vara sammansatt av de olika partierna, och utskottsledamöterna därför också sinsemellan vara oeniga. Ja, det kan ju låta, som om en sådan argumentering skulle kunna framföras, men jag hänvisar till vad jag nyss sade och frågar, om icke i närvarande stund åtminstone, när vi ha världskrigets fruktansvärda följder för vara ögon, trots alla

aldrig så djupa klyftor mellan de olika partierna i övriga frågor, man skulle kunna våga påstå om vårt land, att det i det stora hela i detta stycke står enigt om att det vill bevara freden. Och om det förhåller sig så, skall det väl vara en styrka för regeringen, att då den med all makt försöker genomföra en ärlig neutralitetspolitik, den skall kunna vara förvissad om att denna dess politik är buren av hela det svenska folkets varmaste intresse.

Därmed är jag inne på en annan fråga, som herr vice ordföranden i vårt utskott framförde, nämligen för vad syfte hela detta tilltänkta samarbete skulle komma till stånd. Det var icke för det ändamålet och icke för det och icke för det. Han räknade upp en hel del saker, som vi med full avsikt ha undantagit från denna delegations handläggning, och därmed var svaret också givet på hans fråga. Detta samarbete var tilltänkt just enkom för alldeles extraordinära förhållanden, som också talaren själv antog. Det är tillkommet först och sist för att värna vårt lands fred, det är tillkommet för att styrka regeringen i en bestämd och fast neutralitetspolitik. Just för dessa alldeles utomordentliga förhållanden, vilka såsom inga andra beröra vårt lands livsintressen, skulle det vara tillkommet, och just dessa stora intressen är det meningen, att denna delegation skulle stödja och styrka.

Den siste ärade talaren slutade med att säga, att det kan komma situationer, när allvaret föres närmare och närmare vårt eget folk, och då vi nödgas taga ståndpunkt, även om vi helst skulle vilja bevara vår fred. Jag vågar säga, att även i en sådan fruktansvärd situation, den jag må bedja Gud bevara land och folk ifrån, det måste kännas som en trygghet för regeringen att veta, att även när det gäller att handla, den har hela det svenska folket bakom sig.

Jag kan icke finna annat, herr talman, än att det förslag, som utskottet har avstyrkt, på det allra kraftigaste gagnar ett av vårt lands främsta livsintressen. Jag skall icke yrka bifall till herr Waldéns m. fl. reservation, som jag naturligtvis helst skulle vilja få igenom, ty jag förstår, att det är att begära alldeles för mycket, utan jag vill inskränka mig till att yrka bifall till den av herr Edén m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hellberg: Herr talman! Konstitutionsutskottets vice ordförande har i sitt ganska långa anförande — ty fastän han beskyllde oss på andra sidan för att ha brukat många ord, så tycker jag att han själv gjorde sig skyldig till samma fel — framhållit en hel mängd olika skäl för den bestående ordningen och mot den förändring, som vi ha förelagit. Jag tänker nu närmast på frågan om utvecklingen av det hemliga utskottet.

Jag kan naturligtvis inte tänka på att gå in på alla de många synpunkter, som han anförde. Men jag fäste mig vid att så att säga omkvädet i hans anförande var, att den bestående ordningen är förträfflig sådan den är, och då vi inte hade kunnat prestera några bevis för att den verkligen är otillfredsställande, sa ansåg

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.
(Forts.)

han, att därmed vore det ådagalagt, att allt är gott och väl som det är. Han anförde också därvidlag särskilt, att den omständigheten, att vi i över ett hundra år åtnjutit fred, är bevis nog för att det verkligen är bra som det är. Den förste talaren har redan framhållit hur vanskligt det är att göra en sådan slutledning: det blir ett *post hoc propter hoc*. Jag tror, att om man skulle använda den bevisningsmetoden, kunde man komma till en del resultat, som för den ärade vice ordföranden i konstitutionsutskottet och hans meningsfränder skulle vara rätt otrevliga. Jag skall erinra om en annan fråga, som det ligger mycket nära till hands att tänka på i detta sammanhang, nämligen försvarsfrågan, som den närmast föregående talaren något berört. Man brukar ju anse, att ett försvar är till inte bara för att försvara ett land, när det anfallas, utan också i hög grad för att avskräcka från anfall — det är inte den synpunkt, som minst framhållits. När vi alltså ha haft fred i ett hundra år så bevisar det — alltjämt efter den ärade förste talarens egen argumentering — att det försvar, som vi haft under denna tid, har varit tillräckligt för att avskräcka från anfall. Under sådana förhållanden borde det då kunna vara alldeles överflödigt att påyrka försvarsförstärkningar. Jag förstår inte annat än att det är ett resonemang, som är alldeles lika med herr Clasons.

Jag har för resten inte så alldeles tillfälligtvis kommit att tänka på försvarsfrågan i detta sammanhang, ty herrarna inse nog allesammans hur just dessa bägge frågor, frågan om utrikesledningen och frågan om försvaret, stå i det allra intimaste samband. Och jag vill säga, att när det svenska folket gör så stora uppoffringar för försvaret, vars uppgift ju skall vara att trygga oss för krigiska förvecklingar, då kommer säkerligen, inte minst efter de erfarenheter vi nu gjort under den förfärliga kristid vi genomgå, ganska konsekvent och med ganska mycken bestämdhet i viljan det kravet snart fram, att folket, som har att besluta om allt vad till försvaret hör, också måste ha någon garanti i avseende på den utrikespolitiska ledningen. Det vore underligt, om inte det intima sambandet mellan dessa båda frågor skulle komma att verka därhän, att det mycket snart bleve ett allmänt folkkrav att få bättre parlamentariska garantier för den utrikespolitiska ledningen än de nuvarande.

Jag tror för resten, att jag kan säga den ärade vice ordföranden i konstitutionsutskottet, att vi inte äro så alldeles utan erfarenheter om de olägenheter, som den nuvarande ordningen medför. Vi kunna att börja med erinra oss förhållandena från 1914. Vår för kom då i själva verket den egendomliga anordningen till stånd, att riksdagen inte upplöstes, utan var latent samlad ända till inemot jul? Ja, alla människor veta, att det väsentligen var därför att riksdagen ville ha den garantien, att det hemliga utskottet skulle finnas till hands för rådplägingar med regeringen i de allvarliga utrikespolitiska frågor, som kunde tänkas uppkomma. I det fallet var det således en faktisk olägenhet, att vi inte hade

ett sådant utskott, som det reservanterna nu ha föreslagit. Året därpå, 1915, blev som bekant, av skäl, som det inte är gott för någon utomstående att ha någon mening om, inte något hemligt utskott begärt av regeringen. Fastän således fullt lika giltiga skäl som 1914 föreläge, fick riksdagen icke den gången denna garanti — ett bevis på hur nyckfullt, så att säga, den nuvarande ordningen verkar. Frånvaron av ett sådant utskott kändes säkerligen allra störst under senare delen av året, då riksdagen inte var samlad, ty så länge den var samlad, hade man ändå en viss parlamentarisk garanti för utrikespolitiken, under det att, när riksdagen hade upplösts, sådan fullkomligt saknades. Det märktes också mycket tydligt, vilken stark oro detta tillstånd föranledde på många håll i landet. Jag tror således, att det visst inte kan pastas, att inga olägenheter ha följt av den nuvarande anordningen.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.
(Forts.)

Nu har emellertid utskottets ärade vice ordförande, med den högst betydande talang han besitter att framställa andras förslag i så ofördelaktig dager som möjligt, sökt ådagalägga, att ett sådant hemligt utskott, som vi föreslå, skulle komma att vara i alla avseenden menligt. Det är, tror jag, inte riktigt lyckligt för honom, att en hel del av de, jag kunde nästan påstå, fula saker, som han sade om det av oss föreslagna hemliga utskottet, egentligen lika väl kunna tillämpas på det nuvarande hemliga utskottet. När han exempelvis kallade det förras medlemmar för »utrikeskontrollanter», så vet jag egentligen inte, varför inte det omdömet ungefär lika bra skulle kunna brukas om medlemmarne av det nuvarande hemliga utskottet. Eller när han, såvitt jag hörde rätt, betecknade de förra såsom »kanaler för främmande intressen till utrikesledningen», så är väl också den oartigheten ganska applikabel på de senare. Förhållandet är i själva verket det, att olikheten mellan det hemliga utskott, som för närvarande består, och det som vi föreslå, egentligen inte är någon annan, än att det föreslagna skulle komma att ersätta bristerna i det nu bestående. Bestämmelsen, att regeringen skulle ha skyldighet att införa utskottet framlägga viktigare utrikespolitiska frågor, vilket vi anse bör finnas stadgat, för att man skall ha en nödig garanti i detta stycke, utgör dock inte någon nämnvärd avvikelse från det nuvarande tillståndet. Visserligen är vad det hemliga utskottet företager sig, som herrarne veta, omgivet med den allra djupaste sekretess, men det hindrar nog inte, att man i alla fall genom en eller annan antydning, som inte kan undgås, har fått det intrycket, att om det föreligger någon allvarlig angelägenhet, utskottets medlemmar inte underlåta att göra en vördsam förfrågan till regeringen därom. Någon väsentlig skillnad i kommunikationen mellan regeringen och utskottet med den nuvarande ordningen och med den föreslagna, tror jag inte, att man kan konstruera fram. Den egentliga skillnaden skulle vara för det första, att detta utskott komme att tillsättas regelbundet, vilket ju är en mycket stor fördel för representationen, som då vet, att den alltid har detta utskott

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.
(Forts.)

till hands, till vilket regeringen är skyldig att meddela vad som kan vara av vikt inom utrikespolitiken, och för det andra att detta utskott komme att bestå även mellan riksdagarna, varigenom just den lucka i den nuvarande ordningen, som jag nyss påpekade, har gjorts sig ganska kännbar under dessa kritiska tider, skulle fyllas. Jag kan således inte finna annat, än att i själva verket den ärade talaren för den motsatta sidan har sökt att så mycket som möjligt misskreditera en ordning, som vi redan ha, och som endast logiskt och följdriktigt utvecklats i det förslag, som reservanterna för sin del ha framställt.

Att han nu för sin del har den uppfattningen att det skulle verka försvagande i stället för stärkande av utrikesledningen, om en sådan anordning kommer till stånd, beror naturligtvis därpå, att han och vi ha så olika uppfattning om vad som verkar stärkande eller försvagande på regeringens ställning i sådana fall som detta. För vår del kunna vi omöjligt finna annat, än att regeringens möjlighet att ständigt, året om, under kritiska tider hålla sig i den närmaste kännning med folkmeningen, representerad i dess olika skiftningar inom olika lager, måste verka stärkande på utrikesledningen. En regering, som precis känner, vilka meningarna inom landet äro i denna fråga, och som därför har en riktigt solid och hållbar grund för sina omdömen vid viktigare avgöranden, synes mig ha en starkare ställning än den regering, som inte har en sådan intim kännning med folkmeningen.

Jag vill sluta med vad jag började. På grund av de erfarenheter, som man har gjort under detta krig, och på grund av den vitala vikt, som vårt folk känner ligga däruppa, att utrikesledningen i vårt land blir så konsekvent fredlig och så medveten som möjligt om vad svenska folkets vilja i dess förhållande till andra folk innebär, är jag övertygad om att övertygelsen om den nu påyrkade reformens vikt kommer att växa sig starkare och starkare hos vårt folk, och att detta krav, som nu har framförts för första gången, fastän det i dag är dömt att falla, ganska visst kommer att förr eller senare vinna seger. Det skola de av herrarne få se, som leva då.

Jag anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Herr Thyren: Herr greve och talman! Jag har begärt ordet i denna fråga, icke därför att jag vill uttala något ogillande av hela det allmänna syftet i reservanternas yrkande: det är en sak, som jag över huvud icke skall inlata mig på, varken till gillande eller ogillande. Men det finns en särskild punkt, som, fastän den ene och den andre av de föregående ärade talarne kanske ha velat förringa dess betydelse, nog i alla fall, synes det mig, är det egentliga centrum i deras yrkande, och förefaller mig vara av den beskaffenhet, att jag icke kan underlåta att säga några ord därom. Det är denna institution med det ständiga utskottet, som vi nu senast hörde den föregående ärade talaren utlägga på det sättet, att det icke skulle så väsentligt skilja sig från de hemliga depu-

terade, som redan finnas. Han tycktes nära nog vilja reducera skillnaden till bara den obetydligheten, att den skulle finnas även mellan riksdagarna. Här är euellertid även bland annat en skillnad, som reservanterna själva på det tydligaste framhållit, och som jag anser för huvudsaken, och det är att regeringen skall ha icke blott *rätt* — det står i utskottsbetänkandet på sid. 24 nederst — utan även *skyldighet* att samråda med detta utskott. Det förefaller mig vara det avgörande, ty därigenom blir det icke regeringen, som bestämmer, hur långt representationen skall få vetskap om och tillfälle till inblandning i utrikesförhållandena, utan det blir representationen eller, rättare sagt, partierna genom sina ledningar, som få bestämma, hur långt de vilja tvinga regeringen i detta avseende. Denna skillnad gled herr Hellberg så oförmärkt över, att jag tror, att han knappast antydde den.

Det är sålunda reservanternas mening, att man skall skapa ett organ, med makt att tvinga regeringen att kommunicera allt vad detta organ behagar kräva, rörande utrikesförhållandena, till riksdagen. Då måste man fråga sig, vad det ligger för skäl bakom detta. Av de skälen ha vi hört de ärade reservanterna i dag utveckla åtskilligt. Jag skulle för min del vilja säga, att den närmaste förutsättningen, vilken i synnerhet framgår av en utav motionerna, är en kanske i någon mån naiv uppfattning av förhållandena mellan regeringarna å ena sidan och parlamenten å den andra i dessa frågor. Jag kan icke hjälpa, att jag tycker, att det är något av folkroman i synnerhet i vissa motionärers, men kanske även i reservanternas sätt att se saken. De tänka sig regeringarna såsom naturenligt strävande mot krig och äventyr, i fall de icke styras eller hejdas på något sätt, men däremot tänka de sig folken, parlamenten, såsom, av inneboende natur, fredsälskande och återhållande. Man kan väl knappast se något mera påtagligt bevis för detta än på sid. 37 i bilagan — det är friherre Palmstjernas motion — där det står: »folken, vilkas tillvaro är insatsen i det blodiga spelet, blevo fullständigt överraskade i sin fredliga ro av mobiliseringsinkallelserna.» Folken, heter det, »visste icke om att det mellanfolkliga läget utvecklats därhän, att ett krig, som hotade hela Europas med möda uppbyggda kultur, kommit inom möjlighetens gräns. Nu få folken dyrt betala sin ovetenhet».

Ja, det vore väl icke på något sätt lämpligt att här gå in på någon detaljkritik av denna sällsamma uppfattning av vad som tilldrog sig för våra ögon. Det kanske gör någon nytta, om jag säger bara ett enda ord: *Italien*. Anse herrarne, att det gick så till, när Italien kom med i kriget? Jag kanske kan tillägga, att jag händelsevis passerade två av de krigförande länderna i februari 1914, och jag kunde då, således flera månader innan kriget bröt ut, bestämt konstatera, att människor av olika klasser, vem man än samtalade med, hade alldeles bestämt för sig, att kriget skulle komma. Det var således icke någon överraskning. Det fanns folk, som trodde, att det skulle komma redan i mars 1914 — detta hände i februari 1914 — och de, som gingo långt i optimism.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.
(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

trodde, att det skulle komma att dröja till 1917. Men jag träffade ingen, som trodde, att det skulle dröja längre. Att de hade fått detta sistnämnda årtal för sig, berodde på särskilda omständigheter, som det kanske icke är anledning att här nämna. Kriget kom emellertid visst icke som en överraskning och berodde väsentligen på helt andra omständigheter än någon inneboende krigsvilja eller äventyrslust hos folkens regeringar. Vad berodde det på? Vad beror sådant på i våra dagar? Ja, det är sannerligen icke så som på Ludvig XIV:s tid, att det är en tyrannisk erövrare, som för att öka sin egen gloire vill erövrta världen. Utan det beror t. ex. på att ett land är besatt av en oöverbannelig revanchelust. Det har kanske förlorat ett stycke av sitt område, som det vill taga igen, och denna känsla kan sedan icke slockna. Eller kanske beror det på att ett land som har enigt sammanlutit sig, tangerar vissa besläktade områden, som icke äro »återlösta», en »irredenta», som det icke kan låta bli att försöka få in. Eller det beror kanske på, att två länder fatta sig som konkurrenser på liv och död om det ekonomiska herraväldet över världen. Den, som har makten, vill icke släppa den, och den, som icke har den, vill icke släppa utsikten att få den.

Så kan det förhålla sig, och även om det kan se ut, som om det är regeringen, som slår till, så är det fråga, om detta icke snarare beror därpå, att regeringen ser, att det oundvikliga skall komma, och då säger sig: om vi dröja t. ex. två eller tre år, så ha vi försämrat våra chanser. Det kan hända, att på en sådan väg regeringen blir driven att handla, men sannerligen man kan påstå i våra dagar, att den innersta förklaringen till krig skulle ligga i en oresonlig krigsvilja hos regeringen. Jag måste därför opponera mig emot — det har berr Clason redan gjort, och jag vill understryka vad han sade härom — att man skulle så där i allmänhet kunna säga, att folkviljan som motsats till regeringsviljan skulle betyda fred i motsats till krig. Det kan man bestämt icke säga.

Emellertid, liksom de ärade reservanterna på detta sätt gjort en konstruktion, som icke motsvarar realiteten, och uppställt en artificiell motsats mellan de krigiska regeringarna och de fredliga folken, så ha de gjort en annan konstruktion, en artificiell enhet, som för våra förhållanden kanske är ännu farligare. De ha låtit denna folkvilja i form av ett parlamentsutskott, en parlamentskommitté, betyda a priori en homogen och slutet vilja, nämligen en vilja till fred och intet annat. Är det nu någon reson att, efter vad vid sett särskilt av våra partiförhållanden bär i landet, i utrikespolitiken icke minst, förvänta, att om vi låta folkviljan få ett övervakande och kontrollerande organ, organet skulle ställa sig på detta homogena sätt i utrikespolitiken? Skulle man icke få lov att antaga något helt annat? Skulle man icke hellre kunna resonera så här, att när detta världskrig är slut, det möjligen, kanske troligen, kommer en tid av ytterlig elektrisk spänning i Europa, med två läger mot varandra och ständig fara för krigs-

utbrott från det ena eller andra hållet? Om då, uti ett land som vart, parlamentet har en sådan där direkt *rapport* med utrikespolitiken, är det då icke åtminstone ganska möjligt, att detta parlament, som förut är delat i två ganska oförsonliga partier, kanske även i detta avseende skall dela sig, så att till exempel vänstern — om det nu är bara två partier, vänster och höger, som stå emot varandra — går åt ena hållet och högern med ett slags naturnödvändighet åt det andra hållet i utrikespolitiskt avseende, det vill med andra ord säga, att den motsats, som finnes utanför landet, avspeglar sig i en inre motsats mellan landets partier, och att således detta organ, som man tänker sig som enhetligt övervakande, denna kommitté, detta utskott, vad man kallar det, i själva verket inom sig blir uppdelat i två motsatta läger? Det ena lägret går då den ena europeiska sammanslutningens intressen, det andra orienterar sig rakt tvärtom. Jag påstår naturligtvis icke, att så oundgängligen skall ske, men jag påstår, att herrarna ännu mindre kunna påstå, att det icke skall ske. Jag vill säga, att det åtminstone är lika möjligt, som att organet skulle hålla sig homogent.

Skola vi tala om erfarenhet i detta avseende, behöver jag icke säga, varthän det pekar med dessa secretissime beredningar under frihetstiden, som herr Clason redan talat om. Om nu herrar von Zweigbergk och Hellberg vilja kassera tillämpningen av *post hoc propter hoc* i fråga om adertonhundraåret, så kunna vi dock sätta sjuttonhundraåret, vars förhållanden härvidlag detta förslag något så när liknar, emot adertonhundraåret, och då har man rätt att fråga: vilket av dessa århundraden visar det resouligaste resultatet i fråga om utrikespolitiken? Detta är icke något bevis, det medger jag, men det är väl ändå alltid så mycket, att det medgiver ett visst analogislut. Jag vill icke fortsätta analogien med frihetstidens händelser, men då först herr von Zweigbergk och sedan kanske ännu mer herr Hellberg så starkt pointerade det misstroende mot det tilltänkta utskottet, det förklenliga o. s. v., som skulle ligga i dessa fula, tror jag herr Hellberg sade, antydningar, att utskottets medlemmar skulle vara påverkbara för utländska intressen, så tror jag, att vi få vara försiktiga. — Om jag icke missminner mig — jag vill icke svara för siffror och detaljer i en hastig vändning — låg det endast omkring femton års tid mellan det ögonblick, då i ett särskilt fall landet och framför allt ständernas ledamöter avvisade som något fullständigt oerhört och orimligt, att någon svensk skulle taga mutor från främmande land, och det ögonblick, då man öppet frågade: hur skulle en fattig svensk adelsman kunna leva utan subsidier från främmande land? Det är icke sagt, att historien upprepar sig ordagrant, men man bör vara försiktig, då man spelar ut stora ord som heder o. s. v.; man vet aldrig, huru folk kan lugna sitt samvete. Om man tager mot något från utländskt håll, så kan man säga för att lugna sig: detta gör jag i mitt lands intresse, ty mitt lands intresse kräver, att *mitt* parti segrar i striden och icke

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.
(Forts.)

de andra. Det låter nog bygga sig en gyllne brygga i den delen.

Jag skall icke mycket förlänga debatten, men skall emellertid som hastigast lägga till ett par detaljmärkningar. Herrar reservanter själva hava, mycket förståndigt, icke sagt, men citerat vad förståndiga män sagt. På sid. 34 i bilagan citeras gamla Eddans ord: »berätta en man din hemlighet men ej två; vad tre veta vet världen». Tycka icke reservanterna själva, att denna kloka sats är tillämplig även på detta? Varför hava herrarna annars satt ut den satsen?

Vidare hava herrar reservanter också anfört vad en annan klok man yttrat angående det där att hava makt i politiska ting utan att själv känna detaljerna (sid. 27 i bilagan, där det anföres exempel från engelska parlamentet i denna fråga). Den enskilda parlamentsledamoten säges i allmänhet vara mindre säker på den egna ståndpunktens riktighet. Han riskerade att icke känna till alla detaljerna. Meningen är, att han, i brist på tillräcklig detaljkänedom, icke bör ha för mycket att säga i huvudfrågor. Han saknar kännedom om underliggande fakta, och därför bör man icke låta honom få bestämmande över de stora principavgörandena. Det låter i mina öron ganska förnuftigt. Och jag undrar, om det icke ligger någon ironi under de ord av sir Ed. Grey, som herrarna citerat, men icke följt (sid. 31 i bilagan): »Om underhuset önskar experimentera med att administrera, och utväljer ett av de stora departementen för att utöva kontroll, skulle jag vilja hemställa, att experimentet icke i första hand göres med utrikesdepartementet». Detta tror jag också är ett mycket klokt råd, om man blott följer det. Men så snart det gällt användningen av dessa kloka mäns råd, hava herrar reservanter fullständigt ignorerat dem. Det står på sid. 24, nere på sidan, i utskottets utlåtande — herr Clason har redan berört det —: »Utskottet vill å andra sidan uttala, att detta samråd icke får fattas så, att nämnda förtroendemän skulle ingripa i detaljerna av utrikesförvaltningen, enär ett dylikt ingripande kunde leda till förfång för den koncentration och enhetlighet» o. s. v., utan »bör endast avse de verkligt betydelsefulla avgörandena». Det där bör förtydligas och utvecklas för att icke stupa på herrarnas andra citat. Det är i allmänhet en betänkelig sak att låta människor, som icke känna detaljerna i viktiga frågor, hava ett kraftigt ord med i laget vid avgörandet av desamma. Det gäller i lagstiftningsfrågor lika väl som i administrativa, överhuvud i alla praktiska frågor. Den, som i sista hand har avgörandet i de mest omfattande frågor, bör om möjligt hava en grundlig insikt i de underliggande detaljerna, för att icke det hela skall sväva i luften. Jag tror, att herrar reservanter kunde hava gott av att tänka på konsekvensen av de egna citaten med hänsyn till det där stället.

Reservanterna hava spillt ganska mycket arbete på att samla erfarenheter från utlandet. Jag får såsom min uppfattning angående resultatet av vad herrarna funnit, säga att icke hafva her-

rarna funnit mycket som stöder den här föreslagna ståndpunkten. Fran Frankrike omtalas (sid. 35 i bilagan), att dåvarande konseljpresidenten Poincaré i deputerade kammaren den 1 mars 1912 förklarar: »Regeringen förnyar gärna den utfästelse, som den spontant gjort i sin programförklaring, att den skall i största möjliga utsträckning underställa utrikespolitiken kamrarnas och offentlighetens kontroll», och senatens utrikesutskott yttrade 1911: »Utskottet anser, att det under de senaste åren bedrivits missbruk med hemliga traktater», ett uttalande som väl visar, att man gärna skulle vilja hava det något annorlunda, men icke vågar sig på en omläggning. Beträffande England framgår det på det tydligaste, att man rakt icke på något sätt givit något på band i den riktning, som herrarna önska. Och beträffande Amerika finnes det visserligen mer än i England parlamentarisk kontroll, nämligen ett senatsutskott, men bortsett från att det icke på långt när har den makt, som herrarna vilja giva det tillämnade hemliga utskottet torde få gälla vad som står på sid. 35 i bilagan. En engelsk statsrättsförfattare säger: »Europeiska statsmän måste fråga, hur det under ett sådant system går med den snabbhet och fasthet, som så ofta äro nödvändiga för att utföra ett lyckligt drag i utrikespolitiken, eller huru en konsekvent hållning kan bevaras, ifall utrikesutskottets ordförande är ett slags andre utrikesminister. Svaret är, att Amerika icke är Europa. — Nej, och Europa är ej heller Amerika. Amerika är dock det enda land, som något så när här skulle kunna återopas — jag räknar icke Norge: dess bestämmelser från år 1911 hava icke satts på prov. Den engelske författaren som jag nyss nämnde, yttrar, som sagt om den amerikanska anordningen, att det skulle ställa sig svårt för England, om utrikesutskottets ordförande skulle vara ett slags andre utrikesminister. Hos oss skulle det förmodligen komma att ställa sig ännu värre, ty här bleve det icke blott en andre utan också en tredje, en fjärde o. s. v. utrikesminister — det är icke gott att veta huru många, men förmodligen bleve det flera och med olika åsikter. Den ene droge t. ex. åt Ryssland, den andre åt Tyskland, och den rätte utrikesministern skulle vara resultatanten av dessa stridiga krafter. Jag vill säga, att det bästa man kan tänka sig i en sådan situation är att slutresultanten av de stridiga krafterna blir lika med 0, att de stridiga krafterna uppväga varandra, vilket emellertid kunde betyda, att den rätta utrikesministern icke handlade, då skäl finnes att handla. Värre är, om det blir slitningar fram och tillbaka med osäkerhet i ledningen och velleiteter i än den ena än den andra riktningen, som icke passa samman.

Jag lägger till en sak, som jag icke kommit att tänka på förut. Vi skola icke glömma vad i ett visst land — man behöver icke nämna namnet — en som det påstås köpt press. i allt fall en press, betydde i det kritiska ögonblicket, då det gällde att på konstlad väg uppväcka en krigssämning, som kanske eljest icke skulle hava uppstått. Det var icke regeringen, som bar skulden. den gången åtminstone.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

Aug. ifråga-
satt ny ord-
ning för be-
handling av
utrikespoli-
tiska ärenden
m. m.

(Forts.)

Jag skall till slut lägga till ytterligare en punkt. Det förefaller mig till min stora ledsnad, när jag ser på namnen under reservationen och jämför dem med de strävanden, som där kommit fram, som om denna fråga vore på väg att utbilda sig till en programpunkt för vänsterpartiet. Jag skulle icke nog kunna beklaga detta, även med hänsyn till vänstern själv. Jag hör till dem, som anse, att vänstern gjort mycken nytta, om icke annat så genom att skapa en annan höger, än den som eljest skulle funnits. Men varför skall partiet blamera sig med att för framtiden göra det till en huvudpunkt i sin politik att skapa ett sekret utskott för inblandning i den utrikespolitiska ledningen, och detta i tider, som, mänskligt att döma, komma att bliva ofantligt mycket mer orofyllda i utrikespolitiskt avseende än föregående århundrade och än vad vi varit vana vid. Jag tror, att detta icke vore till någon fördel för landet, framför allt icke, ifall, såsom herr Hellberg visserligen icke sade, men dock någorlunda genomskinligt antydde, kravet sammankopplades med försvarsfrågan, såsom ett *conditio sine qua non*. Jag hoppas, att herr Hellberg icke menade det så, men orden klingade så, att om vi ville ha folkets bifall i avseende på försvaret, vi borde släppa folket genom parlament och dess utskott in i utrikesledningen, så att det kunde följa med och kontrollera. Jag tror av de skäl jag anför, att detta är en mycket farlig sak, icke minst för en eventuell vänsterregering i framtiden. Jag tror för min del, att den enda rätta vägen är att se till att regeringen vid utrikesledningen har personer, på vilka man kan lita, och att sedan tita och lita på dem; det synes mig rentav nödvändigt, för att fred skall kunna garanteras oss, att växlande folkstämmingar så mycket som möjligt hallas tillbaka från utrikespolitiken.

Jag vill slutligen upprepa, vad jag antydde i början av mitt anförande, att jag icke med detta vänt mig mot reservationens syfte. Tvärtom, vad i den vägen kan finnas lämpligt, må göras, gärna för mig. Men jag har velat uttryckligen uttala mig mot den centrala punkten i reservanternas motivering, att det hemliga utskottet skall hava rätt att tvinga regeringen att bekänna kort i politiken vilket ögonblick som helst och därigenom kunna öva inflytande på den utrikespolitiska ledningen.

Jag instämmer därför med den talare, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr Alexanderson: Därest den föregående ärade talaren åsyftade att i dag, och enkannerligen till vanstern inom landet, lämna sitt *utrikespolitiska* testamente, tror jag mig kunna försäkra honom om att det icke kommer att få så synnerligen stor auktoritet. Och detta redan av det skälet, att den ärade talaren inom ramen av sitt halvtimslånga anförande hann så gott som kompassen runt. Han började med att betona en viss sympati för reservationen; han förklarar så, att det var egentligen *en* synpunkt, som framhävts av reservanterna, mot vilken han nödgades vända sig, nämligen deras tro på att folkets fredskärlek utgjorde någon

stark fredsgaranti och att man därför skulle vänta sig, att anordningar i riktning av ökat folkinflytande i utrikespolitiken skulle innebära absolut säkerhet för krigiska förvecklingar. Gripen av ordets berusning fortsatte talaren emellertid med en ganska skarp filippik mot hela den från början så sympatiskt behandlade reservationen — för att så slutligen avrunda sitt anförande med att finna syftet behjärtansvärt, ehuru icke fullt lyckligt framfört i sin nuvarande formulering.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden

m. m.
(Forts.)

Vad nu angår frågan om vilken betydelse såsom fredsgaranti man kan tillerkänna stämningen ute bland folkets stora flertal, så skall jag icke närmare inlåta mig på den. Det är ett problem vilket, såsom herrarna hava sig bekant, mycket dryftats och mycket intressant och mycket utförligt belysts från olika synpunkter i litteraturen under det nu rådande världskriget och som, för att erhålla sin rätta belysning, icke skulle kunna behandlas i några få ord. Så mycket vill jag dock erinra den föregående ärade talaren om att, då han exempelvis åberopar, hurusom han i februari 1914 träffade ett antal personer, även från de sedermera krigsförande länderna, som för sin del förutsatte snart inträffande krig — vilket skulle bevisa, att man icke kunde säga, att det utbrutna världskriget kom såsom en smärtsam överraskning över folken — han därvidlag gör sig skyldig till en viktig förväxling mellan åsikterna inom vissa utrikespolitiska och ofta aktivistiskt utrikespolitiskt intresserade klickar inom ett folk och folkets hela massa.

En av de anmärkningar man riktar mot det hittills tillämpade utrikesystemet går just ut på, att man ingalunda kan vara förvissad om att utrikesledningen verkligen ligger i den hand, där den officiellt kunde tyckas lagd. Just med det nuvarande systemet — anmärker man — gives goda tillfällen för personer, som genom sin allmänna sociala och ekonomiska ställning hava tillfälle att på icke offentliga vägar låta sina inflytelser gälla — det lämnas tillfälle, säger jag, åt dem att bidra till att driva en regering dit den kanske icke vill. Och systemet för ock med sig, att en mer offentligt bedriven hetsagitation från ett flertal mindre klickar kan ute bland folket skapa en skenbarligen mycket utbredd opinion, men som i själva verket icke har så djupa rötter. Man har härav dragit den slutsatsen att, om folkmeningen finge tillfälle att göra sig gällande i former, som mera garanterade för att det vore en verklig folkmening som komme fram, närmast då genom sin lagliga representation, skulle det visa sig, att den s. k. folkviljan, som syntes driva till krig, icke vore någon folkvilja, utan ingenting annat än en böljas skum, fastän detta skum kom att bli nog så farligt till följd av saknaden av möjlighet att skilja mellan vad som var skum och vad som var böljan därunder. Jag tror således icke alls, att den ärade talaren var lycklig i sin bevisning, ehuru jag å andra sidan ingalunda vill neka till att någon absolut fredsgaranti kan det här icke bli fråga om. Men jag har icke heller sett, att det från någon gjorts gällande, att så skulle vara förhållandet, ehuru jag för min del visserligen tror att, beträffande

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

ett folk, som befinner sig i den ställning som det *svenska* och som har så ringa anledning att aktivt inblanda sig i krigiska förvecklingar som vi med vårt läge och vår styrka relativt till de stora folken, det finnes mycket större sannolikhet för att detta skulle utgöra en verkligt effektiv garanti än vad beträffar en del andra, särskilt vissa större folk.

I det följande gjorde den ärade talaren en del plock och citat ur konstitutionsutskottets utlåtande. Jag vet icke, om han själv observerade, att varje hans därvid gjorda angrepp på utskottsminoriteten — som ju egentligen icke är någon minoritet — att varje utdelad snärt i själva verket skarpt träffade Kungl. Maj:ts nu sittande regering. Denna regering har icke behjärtat talarens mening, att var och en vet vad två, tre veta, utan har tillkallat både två, tre och flera för att taga del av de viktiga angelägenheter det här är fråga om. Konstitutionsutskottets vice ordförande har själv erinrat om, att denna praxis i själva verket tillämpats vid alla de tillfällen, då det har varit något särskilt kritiskt, då det således existerat hemliga ärenden av största vikt. Då har man alltså icke funnit, att det där ordspråket ur Eddan skulle hava den tillämplighet som talaren trodde. Speciellt har, som sagt, detta varit fallet med den nu sittande regeringen.

Då såväl konstitutionsutskottets vice ordförande som herr Thyren hava gjort gällande, att redan utrikesutskottets *permanens* skulle betyda något, som innebure en väsentlig fara, vilken däremot icke vore förknippad med den nu existerande institutionen, den hemliga deputationen, så ber jag att ytterligare få påpeka, att även här har tydligen Kungl. Maj:ts regering en annan uppfattning. Det torde icke vara tvivel därom, att anledningen till 1914 års sommarriksdags förlängning under hela hösten var, bland annat, att man därigenom ville skapa en form, som möjliggjorde det hemliga utskottets fungerande, möjligheten av överläggningar med dess medlemmar under höstens lopp. Jag tror, att man numera allvarligt beklagar, både inom regeringen och från andra håll, att man icke tillämpade samma system under år 1915. Det har redan officiellt, i en framlagd kungl. proposition antytts, att det är meningen, att tillämpa samma system under 1916 som under år 1914. Och det är ett faktum, att sin viktigaste betydelse får denna anordning just därigenom att deputationen fungerar.

Vad är det således som man skapat till i denna särskilt kritiska situation? Jo, en hemlig deputation, som fungerat även på tider, då riksdagen blott *formellt* är samlad, men som i *realiteten* äro tider *mellan* riksdagarna. Den realitet, som i den kritiska situationen tvingat sig fram, har måst tillskapas genom anlitande av en yttre form som icke motsvaras av innehållet. Det är där just, som reservanterna velat gripa in och föreslå, att grundlagen även rent formellt skall möjliggöra en anordning, som i realiteten har befunnits tjänlig vid en tid, då den just har att stå sitt starkaste prov.

Då konstitutionsutskottets vice ordförande argumenterade på

den linjen, att reservanterna icke hade styrkt, att nuvarande anordning vore behäftad med några olägenheter, eller att den i sin tillämpning lett till några ledsamma följder, måste jag erkänna, att jag knappast ville tro mina öron, då jag ju vet, att den ärade talaren såsom historiker är specialist just på det tilländalupna århundradets historia. Men jag fann vid närmare efterhörande, att han icke ett ögonblick engagerade sig själv att fasthålla den ståndpunkten, att det icke ägt rum mycket allvarliga missgrepp och framförallt svåra tillbud till missgrepp i handhavandet av utrikespolitiken under 1800-talet. Han höll sig till att pressa ordalagen i reservationen på sidan 24 och ville göra gällande, att *reservanterna* å sin sida icke velat eller kunnat påstå, att det skulle varit annat än gott och väl. Det är klart, att när reservanterna yttrade sig i ett så ömtåligt spörsmål, var det all anledning för dem att hålla uttalandet så försiktigt som möjligt, och uttalandet innebär också blott, att det allra *väsentligaste* vunnits, nämligen bibehållandet av fred och neutralitet. Så långt hava förmodligen icke dessa reservanter vågat gå, som, *mirabile dictu*, konstitutionsutskottets majoritet visar sig göra på sidan 4 i utlåtandet, där den säger att »utrikesärendenas skötsel som bekant varit sådan, att åt vårt land bevarats ett mer än hundraårigt fredslugn, en ställning, vartill intet annat europeiskt land — utom det med Sverige under större delen av nämnda tid förenade Norge — företer något motstycke. *Redan detta ådagalägger uppenbarligen*, att de ifrågasatta förändringarna icke visat sig vara av behovet påkallade». Om man lyckats att icke bliva indragen i krig, är således allt gott och väl enligt konstitutionsutskottets majoritet. Jag kan icke neka till, att det var med särskild förvåning, som jag efter alla uttalanden, som från utskottsmajoriteten närstående håll många gånger gjorts just i denna fråga, tog del av det yttrandet! Det kan naturligtvis icke vara riktigt, att detta är allt vad man bör begära av sin utrikesledning.

Konstitutionsutskottets ärade vice ordförande torde draga sitt minne tillbaka till utrikespolitiken på 1850-talet och början av 1860-talet. Jag är säker på, att han icke skall kunna vidhålla, att vad som då passerade var synnerligen tillfredsställande eller ärorikt eller särskilt hedrade ledningen av våra utrikes angelägenheter, även om vi slutligen icke kommo att fastna i verkligt stora äventyr.

Men, såsom herr von Zweigbergk redan erinrat, var Sveriges utrikespolitik på 1800-talet i första och närmaste rummet *unionspolitik*. Och unionspolitiken har ju, såsom bekant utmynnat i vad som måste erkännas såsom ett commune naufragium, ett gemensamt haveri.

Från mitten av 1890-talet, då jag var en ung student i Uppsala, minnes jag mycket väl, att en man, vars förmåga att bedöma dessa fragor särskilt majoriteten i denna kammare icke skall underkänna, professor Oskar Alin, yttrade sig i en krets av unge män och gav uttryck åt sin pessimism angående unionsfrågans förlopp.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden

m. m.

(Forts.)

Han såg fram emot eftergift på eftergift, till dess slutligen den stora kraschen skulle komma. Han diskuterade grunderna till detta bedrövlige läge och erinrade, hurusom på norsk sida fanns ett storting, som mycket kraftigt bestämt sin norska vilja i dessa ting. Detta storting regerade över norska regeringen, denna regering pressade kraftigt på unionskonungen, och unionskonungen i sin ordning pressade kraftigt på sin regering, och denna regering utövade sedan ett bestämmande inflytande på den svenska sidan! En av de unge åhörarna framställde då den lilla invändningen: hur skulle det vara, om man på svensk sida hängde en motsvarande tyngd i form av svensk demokrati, som hade inflytande på sin regering och kunde hålla mot? Han fick av statsrättsläraren det svaret: det är en fråga, som faller utom praktisk svensk politik. Ack, att den icke hade gjort det! Att den hade kommit till aktualitet några decennier förut! Då hade det kanske sett annorlunda ut med det stora haveriet i unionsfrågan.

I alla fall, ingalunda lämpar sig en betraktelse med 1800-talet såsom bakgrund för ett påstående, att allt är väl beställt såsom det är.

Professor Thyren gjorde gällande, att konstitutionsutskottets majoritet nog ändå icke hade så orätt i sin farhåga för att det hemliga utskottets medlemmar skulle kunna inlåta sig bakom regeringens rygg i underhandlingar eller mottaga förtroliga meddelanden — efter deras ringa begrepp i det egna landets intresse, men i själva verket i ett främmande lands intresse — från en främmande legation. Men det synes ganska uppenbart, att den faran ligger ofantligt mycket närmare till hands, i samma mån som en representation eller en ledare av en grupp inom denna representation, som känner sig såsom representant för en stor del av folkmeningen, ser sig sakna möjlighet att utöva inflytande. Och framför allt just om han icke får sådana autentiska meddelanden, som mahända kunde för honom vara av mest lugnande art, om den politik, som regeringens män bedriva.

Och vidare, just samarbetet mellan bärare av skilda meningsriktningar inom ett utskott av den förutsatta arten kunde uppenbarligen vara ett medel mot den av herr Thyren med glatt mod tänkta möjligheten av motsättningar i uppfattningen om, huru man borde orientera sig i utrikespolitiken — en möjlighet till motsättning, som i själva verket innebär något fruktansvärt farligt och bedrövligt. — Man kunde hava god grund att tänka sig att denna motsättning skulle försvinna eller i allt fall mildras därigenom att bärarna av de olika meningarna finge tillfälle att inom en trång krets under ledning av de upplysningar, som gäves från regeringshåll, justera sina uppfattningar och sammanjämka dem. På detta sätt förminskades faran för att meningarna om, huru utrikespolitiken bör organiseras, helt och hållet falla isär. Det har verkligen då och då hos oss varit tillbud till en dylik inre splittning, oaktat vi varit så litet direkt engagerade i den stora utrikespolitiken. Jag erinrar exempelvis om tiden vid mitten av 1890-

talet, just då professor Alin hade sitt nyssnämnda yttrande. Då ägde en rörelse rum i landet »för unionens revision», en rörelse, som åsyftade, att utanför de officiella politiska organen skapa till en stämning, — visserligen icke en folkstämning, utan en stämning, grundad på de efter en hög fyrskala valda landstingen — för att driva regeringen i en viss riktning i unionsfrågan. En person, som hade stort utrikespolitiskt intresse, men i unionsfrågan hade en helt annan mening, professor Hjärne, uttalade i sitt bekymmer över denna rörelse den hotelsen, att han skulle »Acheronta movere», röra upp underjorden, om han icke kunde få de högt stående att taga reson. Det är uppenbart att sådana inre kriser i utrikespolitiska angelägenheter böra såvitt möjligt förekommas. Och det synes ligga nära till hands, att bästa medlet att förekomma dem just är, om representanter för de olika meningsriktningarna få tillfälle eller rent av tvingas så att säga nöta sina motsatta uppfattningar mot varandra i en liten krets och i besittning av underrättelser, som möjligen kunna väsentligt inverka på dessa uppfattningar.

Herr talman, på grund av det anförda ber jag få ansluta mig till herr von Zweigbergks yrkande om bifall till reservationen.

Herr von Zweigbergk: Jag ber herr talmannen och kammaren benäget ursäkta, att jag ånyo tager till ordet för att kvittera den uppmärksamhet, ett par föregående talare ägnat mitt förra anförande.

Jag vänder mig först till utskottets ärade vice ordförande, som fört den s. k. majoritetens talan i förevarande fall. Jag måste emellertid i viss mån beklaga mig över det bekväma sätt, varpå han lade sin polemiska uppgift till rätta. I den polemik som riktede sig mot mig, inskränkte han sig, såvitt jag påminner mig, väsentligen till den del, som rörde frågan om lättare former för konstitutionsutskottet att granska statsrådsprotokollen rörande utrikesärenden. Härom yttrade han, att vad av reservanterna i detta avseende hade anförts vore fullständigt vederlagt genom vad som sagts av ett föregående utskott och en tidigare utrikesminister, och att härigenom vore ådagalagt, att det måste anses fullkomligt omöjligt att lägga *alla* dessa utrikes ärenden så blotta och bara som inrikes ärendena. Jag vill då fästa hans uppmärksamhet på, att vad jag och reservanterna i förevarande stycke ifrågasatt är allenast att ifråga om konstitutionsutskottets rätt att infordra protokoll över utrikes ärenden, den bestämmelsen skulle bortfalla, att ifrågavarande ärenden skulle även vara »allmänt kända». Det är hela det yrkande vi framställt, och såvitt jag förstår, drabbas reservanternas ståndpunkt icke i ringaste mån av vad den ärade talaren anført såsom en tillräckligt förkrossande omständighet för att befria honom från att vidare säga något i saken.

Även i övrigt gjorde den ärade talaren uppgiften ganska lätt för sig. Såsom de av herrarna, som hörde uppmärksamt på, kanske

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden

m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

lade märke till, var själva kontentan i den ärade talarens resonemang följande: Så snart parlamentarismen inom ett land blandar sig i ledningen av dess utrikesärenden, försvagas det landets kraft i förhållande till främmande länder; och han fortsatte: Vad reservanterna föreslå innebär uppenbarligen en utveckling i riktning mot att släppa in parlamentarismen även i vår utrikespolitiks ledning. Följaktligen, då vi allmänt måste önska, att vår ställning i förhållande till främmande makter är så stark som möjligt, böra vi principiellt motsätta oss alla sådana yrkanden. Ja, det är nu visserligen en synnerligt enkel och följdriktig slutledning — om den började med ett verkligt axiom. Men jag vågar vördsamt ifrågasätta, om den första satsen är ett axiom. Är det sant, att så fort parlamentarismen får insteg i ledningen av ett lands utrikespolitik, denna utrikespolitik med nödvändighet blir svag? Det finnes i närvarande stund i världen intet land, där i så hög grad som i Förenta staterna representationen deltar i ledningen av utrikespolitiken. Vi hava nyss bevittnat en brytning mellan å ena sidan Förenta Staterna med dess ofantligt starka parlamentariska inflytande på utrikespolitiken och å andra sidan ett land, där koncentrationen av den utrikespolitiska ledningen är genomförd till det yttersta. Jag vågar för min del icke påstå, att resultatet av denna tysk-amerikanska brottnings, såsom jag uppfattat det och såsom det ligger avslutat för våra ögon, alldeles nödvändigt bevisar det parlamentariska landets svaghet i förhållande till det andra.

Men vidare. När den ärade talaren säger, att vad reservanterna föreslagit är att införa parlamentarismen i vår utrikesstyrelse, då får jag verkligen säga, att man sätter sina anspråk på vad som menas med folklig självstyrelse eller parlamentarism synnerligen lågt. Vad är det som ifrågasatts? Det svenska folket äger sedan gammalt enligt vår nu gällande författning full rätt att deltaga i besluten i alla övriga angelägenheter, men på detta område, det utrikespolitiska, råda inskränkningar av den allra största omfattning, som fullständigt skilja dessa ärendens behandling i vad riksdagen angår från alla övrigas. Vad nu proponeras, är ingalunda, att den ordning, som tillämpas i fråga om inrikesärenden skulle oförändrad överföras till och tagas i anspråk för utrikesärendena. Långt, långt därifrån! Av den förebrakta argumentationen framgår egentligen icke annat, än att talaren, oväntat nog, för sin del måtte anse, att vi här i landet hava en ytterligt långt driven parlamentarism i allmänhet, ty eljest kan jag icke förstå, att han kunnat föra ett sådant resonemang, där huvudskälet synes vara, att det duger icke att låta parlamentarismen få makt över utrikesärendena. Jag undrar, om icke den ärade talaren och de med honom liktänkande borde ha något skäl att eftersinna, huruvida verkligen hela visdomen i detta stycke ligger i att inskränka folkrepresentationens inflytande på utrikesstyrelsen till det minsta möjliga och huruvida det icke eventuellt kunde låta sig göra att även på detta område tillförsäkra sty-

relsen något av den kraft, som folkets medverkan visat sig innebära på andra områden.

Medan jag har ordet, tillåter jag mig att även säga några ord i anledning av professor Thyréns anförande. Han skämtade smått med konstitutionsutskottet, som hade citerat en massa yttranden av framstående och omdömesgilla auktoriteter, vilka uttalanden skulle fullkomligt nedslå vad »herrarna», såsom han sade, i eget namn anført. Anmärkningen är icke farlig, då allt vad vi citerat i detta stycke återfinnes i den avdelning som har rubriken *Historik*, och då det ingalunda kan lända utskottet eller dess reservanter till något förklenande, att i historiken anförts sådant, som eventuellt kan riktas omväxlande mot den s. k. majoritetens, eller mot reservanternas ståndpunkt. Detta visar endast vördnad för den historiska sanningen. I detta sammanhang vill jag säga, att det måste en liten smula sättas ifråga, huruvida herr Thyréns eget begagnande av historiens vittnesbörd i ifrågasvarande avseende verkligen utmärker sig för hela den precision och försiktighet, som önskligt hade varit. Han medgav, att man icke av den omständigheten, att i Sverige rätt fred i hundra år, utan vidare kunde sluta till, att ledningen varit god. Men han rekommenderade en jämförelse mellan 1700-talet med dess hemliga utskott och secretissime beredning och den ordning, som varit gällande under 1800-talet och som nu råder. Det förefaller mig, som om den ärade talaren i det sammanhanget glömde bort, att under 1700-talet faller icke blott frihetstiden utan både Karl XII:s och Gustaf III:s krigsperioder. Man gör icke rättvisa mot den historiska sanningen, om man som förklaring till 1700-talets många krig endast hänvisar till, att under frihetstiden förekom det hemliga utskottet och den secretissime beredningen.

Efter jag är inne på det djärva företaget att göra anmärkning mot vad en så lärd man meddelat här i kammaren, tager jag även mod till mig och ifrågasätter, huruvida uppgifterna i den jämförelse som herr Thyrén gjort, mellan förhållandena i Förenta Staterna med det parlamentariska inflytande på utrikespolitiken som där förekommer och dem i vårt land kunna vara riktiga. Han sade, om jag fattade honom rätt, att det inflytande, som senatens utrikeskommitté i förstnämnda land utövade på utrikespolitiken, icke kan talas om på samma dag som det inflytande, som det av reservanterna ifrågasatta fasta hemliga utskottet skulle få. Jag vågar dock påstå, att om icke en jämförelse på samma dag i detta avseende kan äga rum, beror det på, att den amerikanska senatens utrikeskommitté i själva verket är en permanent, med utrikesstyrelsen så att säga dagligen samarbetande, fast institution, som lägger sig i och skall lägga sig i nästan varendes detalj i landets utrikesstyrelse och där har fullkomligt avgörande inflytande. Men det här ifrågasatta s. k. hemliga utskottets befogenhet skulle icke sträcka sig längre än att detsamma fanns tillgängligt året om för att vid behov rådfrågas och få tillfälle att yttra sin mening.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.
(Forts.)

Herr Thyren var mycket rädd för detta hemliga utskott i dess nya form, särskilt ur den synpunkten, att därav skulle föranledas, att de olika partierna däri insatte sina ledande män och att de olika partierna därmed lätt komme att orientera sig i olika riktningar i utrikespolitiskt avseende. Jag nödgas fästa den ärade talarens och kammarens uppmärksamhet på, att, såvitt jag förstår, denna kritik mycket hårt drabbar den nuvarande ordningen. Nu sitta i det hemliga utskottet partiernas ledande män, och det är icke okänt, att de mycket deciderat orienterat sig i olika utrikespolitiska riktningar. Har herr Thyren rätt i sin argumentation mot det hemliga utskott, som reservanterna föreslå, träffar hans anmärkning i detta avseende även det hemliga utskott, som nuvarande författning erkänner. Det förefaller mig med andra ord, som om den ärade talaren bevisat för mycket, och den det gör, bevisar, såsom känt, ingenting alls.

Den ärade talaren gav också uttryck åt den allmänna uppfattningen, att det av reservanterna framförda yrkandet i det stora hela redan vore dömt därigenom att det tycktes vila på någon uppfattning som han karakteriserade såsom hämtad ur en radikal »folkroman», byggd på det motivet, att regeringarna vore krigsgalna, och att det behövdes demokratiens övervakande för att hindra dem från att kasta landet i krig. Jag undrar, om det icke möjligen skulle kunna sägas, att det resonemang, som i väsentlig mån ligger under det kompakta motstånd, som här möter reservanternas tanke på ifrågavarande område, också kan vila på en fantasiskapelse, som skulle kunna kallas för en konservativ folkroman och som föreställer sig, att bakom de stängda dörrarna i utrikeskabinetten och de olika legationerna döljer sig en klokskap, visdom och insikt i alla förhållanden, som påverka stämningen folken emellan, varigenom ifrågavarande institutioner bli ensamma kapabla att ställa allt till rätta och bevara freden. Jag tror, att dessa båda folkromaner kunna ställas på alldeles samma hylla, och jag är övertygad, att här i första kammaren ingen vill kännas vid att taga sin lärdom ur någon av ifrågavarande diktverk.

Herr Thyrens anförande, hade karaktären av ett politiskt testamente, särskilt adresserat till vänstern. Jag för min del skall söka ta fasta på den tankegång, som han uttryckte så, att huvudsaken är, att i regeringen få in dugligt folk, för vilka man kan ha ett fullt och obetingat förtroende. Den däri liggande uppmaningen i parlamentarismens riktning antager jag att den svenska vänstern med kraft och efter bästa förmåga skall försöka hörsamma. Men det utesluter ju icke, att man i förväntan på denna utveckling ävenledes skulle kunna intressera sig för att skapa en institution, som möjliggör ett förstärkt tillgodogörande av den kraft, som jag trodde att på det utrikespolitiska området i nuvarande stund vi alla vore ense om borde till det yttersta utnyttjas, den kraft som ligger i ett gott och förtroendefullt samarbete mellan regering och riksdag.

Herr Olsson, Oscar: När den historiska sakkunskapen lägger sitt tungt vägande ord i vågskålen, åberopande *historiens* vittnesbörd, händer det ibland att den får den något förmädliga repliken, att det är »de herrars egen ande blott», som kommer till synes. Sällan har jag funnit denna reflektion ligga så nära till hands, som under herr Thyréns yttrande, då herr Thyrén försökte misstänkliggöra folkviljans betydelse för freden genom en hänvisning till frihetstidens riksdagar. Det är tämligen groteskt redan detta att vilja göra frihetstidens ständsriksdag till ett uttryck för den svenska folkviljan. Men ännu betänkligare blir det, när herr Thyrén söker bevisa folkviljans bristande fredskarlek genom ett påpekande av vad sekretessima beredningar kunde leda till. Vi komma väl ändå ihåg, att under frihetstiden det förnämsta och mäktigaste av utskotten, just det sekreta utskottet, bestod av 50 adelsmän, 25 präster och 25 borgare, under det att bönderna, eller folkets stora massa, icke alls voro här representerade. Över huvud taget äro dessa hänvisningar till frihetstiden och frihetstidens representation, när man vill misstänkliggöra svenska folkets varma fredsintresse, något bland det underbaraste som kan förekomma, isynnerhet då det framföres av sakkunnigt folk på den historiska vetenskapens område. Vad angår herr Thyréns anmärkning, att folkviljan visst icke skulle betyda fredsvilja utan tvärtom, tror jag, att om den hänvisningen hade ställts i samband med företeelserna i de förnämsta nu krigförande länderna, Tyskland och Frankrike, skulle det genast slå i ögonen, att hade folkviljan fått sköta utrikespolitiken i dessa två länder, hade det utan tvivel icke blivit något världskrig av. Det duger icke att, såsom den ärade talaren gjorde, försöka sätta regeringarna såsom exakta uttryck för folkviljan. De krigiska regeringarna äro icke alls uttryck för folkviljan, de äro uttryck för härskande klasser i folket, som alltid representera en mycket liten bråkdel av folket. Just det viktigaste i denna fråga, nämligen svenska folkets vilja och ställning till freden kanske också borde tagas hänsyn till. Det faller väl ingen in att förneka, att svenska folkviljan är av den art, att den aldrig kommer att lata locka sig till att bistå strävanden att framkalla krigiska förvecklingar, och jag tror, att vi allesamman äro tämligen övertygade, att om svenska folkviljan får något avgörande inflytande på den svenska utrikespolitiken, är det icke alls fara för att Sverige på grund av denna folkviljas atgöranden skall riskera sin fred. Det kan under en tid, då såsom bekant här i landet icke alltid regeras *med* folket utan rätt så ofta *mot* detsamma, just från denna fredssynpunkt vara av ganska stor betydelse, att folkrepresentationen, som dock i våra dagar är uttryck för folkviljan på ett betydligt bättre sätt än den var under frihetstiden, också får inflytande och ett ganska starkt inflytande på utrikespolitiken.

För övrigt vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, att denna kammare knappast kan taga utskottets motivering utan att göra sig skyldig till en desavouering av kammarens egen ständ-

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden
m. m.

(Forts.)

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

punkt för bara två å tre dagar sedan. Utskottets motivering slutar nämligen med att framhålla betydelsen av spridning av en riktigare uppfattning av de utrikespolitiska förhållandena i vart land samt framhåller vidare att det utan tvivel »under vissa omständigheter kan finnas önskligt och lämpligt, att meddelanden av intresse från utrikespolitikens områden i större utsträckning, än hittills merendels varit händelsen, kunde komma i varje fall riksdagens ledamöter och eventuellt även allmänheten till del». Och sedan fortsätter utskottet: »Beträffande spörsmålen när, huru och i vilken utsträckning detta må kunna ske, bör det emellertid enligt utskottets uppfattning tillkomma regeringen att i varje särskilt fall taga initiativet.» Denna kammare beslöt endast för ett par dagar sedan själv att interpellationsvis taga initiativet i en utrikespolitisk angelägenhet. Det skulle onekligen se rätt egendomligt ut, om denna kammare vid ett tillfälle genom en votering med anslutning av kammarens hela majoritetsparti låter taga ett sådant initiativ under en synnerligt allvarlig och kinkig utrikespolitisk situation i fråga om meddelande om utrikespolitiska händelser, men samma kammare endast få dagar därefter är beredd att fatta ett sådant beslut som det, som här föreslås. Beträffande spörsmålen »när, huru och i vilken utsträckning» meddelande må ske, bör det enligt utskottets uppfattning tillkomma regeringen att i varje fall taga initiativet. Första kammaren har således redan förut visat sig icke kunna gå med på utskottets motivering och det är just denna, som är huvudsaken i fråga om det slut, vartill utskottet kommit. Detta är en liten omständighet, som ytterligare kan bidra till, att man med skäl kan framställa yrkande på bifall till reservationen, vilket jag, herr talman, ber att få göra.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Edén m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, samt förklarade efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställda sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Edén m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 44.

Ang. ifrågasatt ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden m. m.

(Forts.)

Föredrogs ånyo statsutskottets den 10 och 12 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegiet;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av den statsverket vid expropriation tillfallna löseskillingen för fastigheten nr 1 i kvarteret Memnon i Stockholm;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Norrlands dragonregemente;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående verkställande av vissa ändringsarbeten i Skånska dragonregementets skomedjelokaler; och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en förplägnadsanstalt i Vaxholms fästning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 10 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande nr 89, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande lämpligheten, av att förlägga lokaler för de centrala ämbetsverken m. fl. till Skeppsholmen. *Om uppförande å Skeppsholmen av byggnader för centrala ämbetsverk m. fl.*

I en inom första kammaren väckt motion nr 67, som blivit till statsutskottet hänvisad, hade herr *H. Wrangel* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta snarast möjligt undersöka lämpligheten av att å Skeppsholmen uppföra byggnader för de centrala ämbetsverken m. fl. jämte i sammanhang härmed stående frågor samt för riksdagen förelägga de förslag, till vilka en dylik undersökning kunde giva anledning.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angivna skäl hemställt, att herr *Wrangels* ifrågavarande motion ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *Wrangel*: Herr talman, mina herrar! Uti den ifrågavarande motionen har jag tillåtit mig fästa uppmärksamheten

Om uppförande å Skeppsholmen av byggnader för centrala ämbetsverk m. fl.

(Forts.)

huvudsakligen på två omständigheter, som enligt min mening innebära mycket stora olägenheter för statsverket. Den ena utgöres av den mycket spridda förläggningen av lokalerna för de centrala ämbetsverken samt av dessa lokalers mångenstädes otidsenliga och otillfredsställande beskaffenhet. Jag skall icke närmare ingå på denna fråga, men jag kan icke underlåta att påpeka önskvärdheten av att sådana ämbetsverk, som böra stå i en mer eller mindre intim samverkan med varandra, också förläggas tillsammans. exempelvis arméns och marinens överstyrelser, generalstaben och marininstaben, arméförvaltningen och marinförvaltningen, arméns och marinens inspektörer. Vore lokalerna för dessa viktiga institutioner belägna intill varandra, skulle samarbetet mellan försvarsväsendets olika grenar därigenom i hög grad underlättas och befordras.

Den andra omständigheten utgöres därav, att kronan för närvarande måste förhyra lokaler i privata hus för en mängd ämbetsverk, och detta för en kostnad, som är högst avsevärd. Redan nu betalas en årshyra av omkring 250,000 kronor för dylika lokaler, och nästa år uppgår hyresbeloppet till närmare 300,000 kronor, en summa, som av många tecken att döma efter all sannolikhet inom ett tiotal år kommer att fördubblas, och i dessa summor ingå likvisst icke lokaler för järnväg, post, telegraf och tull. I betraktande av de höga hyrorna i Stockholm är det tydligt, att det för staten, även om man räknar med avsevärt ökade byggnadskostnader, skulle ställa sig betydligt mera ekonomiskt att inrymma ämbetsverken i av staten nyuppförda byggnader.

Nu är det ju endast med tillfredsställelse som jag kan konstatera, att ett enhälligt statsutskott i dessa stycken delar min uppfattning. Jag har emellertid särskilt föreslagit, att en undersökning måtte igångsättas rörande lämpligheten av att på Skeppsholmen uppföra byggnader för de centrala ämbetsverken m. fl. jämte i sammanhang därmed stående frågor. Att jag framkommit med detta förslag nu, beror närmast därpå, att Kungl. Maj:t i propositionen angående anslagen till femte huvudtiteln ställt i utsikt, att propositionen om förflyttning av flottans härvarande station skulle komma att föreläggas innevarande riksdag, samt ävenledes att jag skulle finna det i hög grad beklagligt, om Skeppsholmen komme att användas för andra ändamål än för statens byggnader. Någon annan, mera centralt belägen plats med liknande utrymme finnes nämligen icke, och på Skeppsholmen kan icke allenast ljus och frisk luft i största möjliga omfattning beredas statens lokaler; det vore också enligt mitt förmenande av oskattbart värde för övervakandet i allmänhet och för minskandet av eldfara, om så stor del som möjligt av dessa dyrbarheter förlades till en ö. skilda från alla privata bostäder, från affärskvarter och från upplag av allehanda slag. Anledningen till framläggandet av mitt förslag är emellertid jämväl den, att de år 1912 tillkallade sakkunniga med uppdrag att i samråd med överintendentsämbetet efter verkställd utredning utarbета förslag till allmän plan för statens byggnadsverksamhet inom Stockholms stad ävensom för användan-

det och tillgodogörandet i övrigt av staten tillhöriga fastigheter Om uppförande å Skeppsholmen av byggnader för centrala ämbetsverk m. fl.

därstädes, att dessa sakkunniga, vilkas ordförande visat ett synnerligen stort intresse för förslaget, förklarar sig förhindrade att taga befattning därmed. Efter det uttalande, som statsutskottet nu gör, nämligen att »dessa sakkunniga torde, ehuru det icke blivit bestämt, om flottans station i Stockholm kommer att förflyttas från sin nuvarande plats eller icke, vara oförhindrade att överväga och utreda jämväl möjligheterna för Skeppsholmens användande för det av motionären avsedda ändamålet», tar jag emellertid för avgjort, att de sakkunniga komma att ägna frågan all den uppmärksamhet och utredning, som den säkerligen är värd.

Under uttalande av min förhoppning härom har jag, herr greve och talman, intet yrkande.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 10 och 12 i denna månad Ifrågasatt anslag åt folkskolläraren K. J. Nilsson.

bordlagda utlåtande nr 90, i anledning av väckt motion om anslag åt f. d. folkskolläraren K. J. Nilsson i Lyckeby.

I en inom andra kammaren väckt motion (nr 4) hade herr J. A. Ingvarson föreslagit, att riksdagen ville besluta att som erkänsla för förtjänstfulla folklivsforskningar tilldela f. folkskolläraren K. Nilsson i Lyckeby, Blekinge, så länge han levde, ett årligt anslag på tvåhundrafemtio kronor.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på andragna skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av herr Ingvarsons förevarande motion, måtte till ersättning och understöd åt före detta folkskolläraren Karl Jakob Nilsson i Lyckeby för hans forskningar på folklivets område på extra stat för år 1917 under åttonde huvudtiteln bevilja ett anslag av 1,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar C. J. G. Swartz, O. Jonsson, J. Nilsson, C. Persson, G. Odqvist och A. Wiklund, vilka på anförda grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att herr Ingvarsons förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Swartz: Herr talman! Som herrarne se, har till denna statsutskottets hemställan fogats en reservation av mig och några andra medlemmar av statsutskottet. Denna reservation är emellertid helt och hållet av principiell karaktär. Själva den fråga, som här föreligger, är ju i och för sig ganska liten, men med hänsyn till dess principiella innebörd ha vi ansett den vara av sådan betydelse, att vi icke kunnat låta en sådan framställning gå till kamrarna utan gensaga. Jag vill icke alls inlåta mig på frågan, huruvida forskning rörande folkmål och folkliv är av den vikt

*Ifrågasatt an-
slag åt folk-
skolläraren
K. J. Nilsson.
(Forts.)*

och betydelse, att den bör av statsmakterna understödjas. Jag för min del har den uppfattningen, att så utan tvivel är förhållandet. Men det hindrar i alla fall icke, att jag anser, att det sätt, varpå denna fråga nu har framförts inom riksdagen, icke är rätt lyckligt. Jag anser för min del icke, att sådana frågor böra föras fram inför riksdagen av enskilda motionärer. Det blir lätt en bismak på sådana framställningar från enskilda motionärens sida, som icke är lycklig, och som alltid eller oftast tillförene ha från statsutskottets och riksdagens sida ansetts vara olämplig. Jag håller för min del alltför mycket fast vid de gamla uppfattningarna för att jag skulle kunna underlåta att här inlägga en gensaga. Frestelsen blir annars ganska stor för representanterna från den ena eller andra landsändan att föra fram likartade framställningar, som kunna vara av ett särskilt intresse för den eller den bygden. Det behöver icke bara inskränka sig till folkmål och folkliv, utan det kan gå ganska långt därutöver. Hur det skall komma att verka, om sådana saker genom framställningar från enskilda representanters sida kunna föras fram till en lycklig lösning i riksdagen, det överlämnar jag åt var och en att avgöra. Jag tror för min del, att det kan ha en ganska stor och icke lycklig betydelse med hänsyn till den politiska innebörden. Jag anser, att om sådana saker som dessa böra framställningar göras till Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t är den enda, som kan väga framställningarnas innebörd gent emot andra anspråk, som kunna ställas på statens mellankomst. Kungl. Maj:t är också den enda, som med myndigheternas tillhjälp kan få denna fråga bedömd i dess förhållande till andra likartade frågor och icke uteslutande med avseende på dess egen innebörd. Kungl. Maj:t har också, i synnerhet när det icke gäller större summor än vad här är fallet, för egen del medel till sitt förfogande att utan vidare uppskov kunna ge ett sådant understöd, som Kungl. Maj:t utan allt tvivel icke skall komma att vägra, för den händelse att objektiva skäl därför synas honom föreligga.

Jag inlåter mig, som sagt, icke alls på själva frågan. huruvida ett erkännande här är på sin plats eller ej. Jag för min del är rent av böjd att antaga, att så är fallet, men jag kan icke hjälpa, att jag finner den väg, som har valts, vara olämplig med hänsyn till de konsekvenser, som kunna följa därav på andra håll. Det har också redan ställts i utsikt inom utskottet, att om detta bifalles, kommer det nog att bli motioner från andra landsändar i liknande saker. Som jag för min del icke tycker om ett sådant auktionerande på olika landsändars intressen, har jag icke kunnat underlåta att göra den framställning och det yrkande, som återfinnes i reservationen, till vilken jag ber få yrka bifall.

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Då jag inom utskottet har varit med om att tillstyrka understöd åt f. d. folkskolläraren K. J. Nilsson i Lyckebo för hans forskning på det folkloristiska

området, så skall jag be att här få yttra några ord till förmån för utskottets förslag.

Det förefaller mig, som om det vore ett ganska viktigt kulturintresse, att man söker taga reda på de egendomligheter, som inom olika landsändar finnas i fråga om dialekt folketro, och folk-sed ävensom ifråga om folkets föreställnings-ätt i allmänhet. Man vet ju, att med den nivellering, som på alla områden pågår i våra dagar, sådant så småningom försvinner men det är av ett stort kulturhistoriskt intresse, att det åtminstone blir tillvarataget i litteraturen.

Nilsson har på detta område nedlagt ett långvarigt, oegennyttigt och intresserat arbete, och att detta arbete har varit förtjänstfullt, framgår av de omdömen, som uttalats om detsamma. Han har omnämnts i Nordisk familjebok såsom en synnerligen dugande kraft på det folkloristiska området. Två professorer i nordiska språk vid Uppsala universitet ha också om hans arbeten intygat, att Nilssons skrifter för kannedomen om Blekings folkmål och folk-liv äro av betydande värde. Utskottet har vänt sig till vittnerhets-, historie- och antikvitetsakademien, som har svarat, att »med avseende på i ärendet inhämtade upplysningar» akademien »funnit de i motionen omnämnda arbetena förtjänta av dylikt understöd.» Även reservanterna ha givit sitt erkännande åt Nilssons arbete och sagt, att det enligt deras uppfattning borde vara förtjänt av belöning. Under sådana förhållanden synes det icke vara ur vägen, att man med litet intresse för det ideella ställer sig på den sidan, som vill tillerkänna denne man en liten belöning.

Nu säges det, att sättet för frågans framläggande i riksdagen är mindre tilltalande, och att det kan medföra vittgående konsekvenser. Rätta sättet skulle ha varit, att Kungl. Maj:t hade framlagt en proposition i ärendet. Det kan ju ligga något fog i ett sådant påstående, men det kan väl vara tvivel underkastat, huruvida någon proposition i detta ärende är att förvänta, och dessutom är mannen så gammal — han är 71 år — att om han skall hinna få någon belöning under sin livstid, det synes, som om man borde ge honom den nu.

Jag skall icke upptaga tiden med att utförligare motivera min ställning till saken, utan inskränker mig till att med åberopande av vad jag nu sagt, yrka bifall till utskottets förslag.

Greve Wachtmeister, Axel: Herr greve och talman! Mina herrar! I stort sett kan jag till fullo instämma i den argumentering för avslag på ifrågavarande motion, som förekommer i den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen och som även användes av den förste talaren, utskottets ärade ordförande. Att jag det oaktat kommit till ett annat resultat än reservanterna, beror därpå, att riksdagen och således även denna kammare förut faktiskt godkänt förslag om statsbelöningar i fall, då sådana varit långt mindre lämpliga än i det nu ifrågavarande fallet. Så var förhållandet för icke så länge sedan, då vid behandlingen av en

Ifrågasatt anslag åt folk-skolläraren
K. J. Nilsson.
(Forts.)

*Ifrågasatt an-
slag åt folk-
skolläraren
K. J. Nilsson.*

(Forts.)

utav herr Olausson väckt motion om statsbelöning åt några makrillfiskare denna kammare, om den också icke biföll själva motionen, dock godkände dess innebörd. Det synes mig emellertid, att det långvariga, intresserade och oegennyttiga arbete, som folkskolläraren Nilsson på ett mera ideellt område utfört, i högre grad lämpar sig för att belönas av staten och är mera värt en statsbelöning än nämnda fiskares visserligen i och för sig mycket duktiga men dock för egen vinnings skull utförda engångsbragd.

På grund härav och då jag vidare icke tror, att det kan medföra några farliga konsekvenser, om man på sätt utskottet hemställt beviljar den föreslagna anspråkslösa summan — samt i all synnerhet då mannen i fråga är Blekingebo, — ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Schwartz: Jag kan omöjligen neka mig att till den föregående ärade talaren rikta ett tacksamhetens ord, ty jag tror knappast, att någon skulle ha kunnat på ett bättre sätt, än han nu gjorde, stryka under de synpunkter på föreliggande fråga, vilka jag nyss tillät mig att framhålla, och jag hade näppeligen väntat, att den ärade talaren skulle vara villig att så vänligt lämna mig ett dylikt stöd.

Han yrkade bifall till utskottets hemställan i egenskap av landshövding i Blekinge län. Därigenom underströk han just vad jag sade, nämligen att om man inom riksdagen får genom enskilda motioner från det ena eller andra hållet föra fram önskingar från olika landsändar, man måste räkna med de växlande speciella ortsintressena; och för de landsändar, som då äro så lyckliga att hava lika kraftiga talesmän, som Blekinge i föreliggande fall har, blir ju utsikterna att få sina önskemål uppfyllda betydligt bättre än för andra landsändar, som kanske icke ha samma förmån. Jag föreställer mig därför, att man, för att olika delar av landet skola bliva i förevarande avseende jämställda, bör vända sig till en och samma myndighet; och enligt min mening finns i detta liksom i andra fall, då det gäller att i dylika frågor skipa rättvisa, ingen lämpligare myndighet än Kungl. Maj:t.

Jag har emellertid ännu en sak att tacka den föregående ärade talaren för, nämligen därför att han i kammarens minne återförde behandlingen av frågan om belöning åt makrillfiskarne i Bohuslän. Jag är dock ledsen, att han därmed icke vann något stöd för sin mening utan i stället gav mig ett stöd för min åsikt. Ty, om jag ej alltför mycket missminner mig, gick redan utskottets förslag liksom också kammarens och riksdagens beslut i sistnämnda fråga ut därpå, att frågan skulle överlämnas till Kungl. Maj:t för avgörande. Från riksdagens sida fattades alltså icke på grund av den då väckta motionen något beslut om understöd åt nämnda fiskare. I det fallet var således behandlingen av motionen fullt analog med den behandling, om vilken jag och mina medreservanter i vår reservation tillätit oss att hemställa beträffande den nu föreliggande motionen.

Jag ber än en gång att få tacka.

Greve Wachtmeister, Axel: Med anledning av den siste ärade talarens anförande ber jag att få nämna, att jag i mitt förra yttrande sade, icke att motionen om belöning åt makrillfiskarne bifölls, utan att den godkändes till sin innebörd. Den starka påtryckning, riksdagen i sin skrivelse gav åt Kungl. Maj:t, torde nämligen, enligt min mening, Kungl. Maj:t näppeligen kunna underlåta att följa. Det resultat, som i motionen åsyftades, skulle på detta sätt i allt fall *de facto* uppnås.

Ifrågasatt anslag åt folkskolläraren K. J. Nilsson.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren med avslag å utskottets hemställan skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 10 och 12 innevarande maj bordlagda betänkande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker under viss tid utan erläggande av sockerskatt m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts den 10 och 12 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 14, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till hämmande av genom handel med jordegendom uppkommande vanhävd å sådan egendom m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt; och som andra kammarens i ämnet fattade beslut således icke blivit av första kammaren oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, ärendet återlämnas till andra kammaren för vidare behandling.

Herr *Wickman* avgav en av honom och herr *Magnusson, Gerhard*, undertecknad motion, nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts vid detta sammanträde avlämnade nådiga proposition nr 249, angående anställande under år 1916 av ökat antal extra skogsingenjörer och

extra tillsyningsmän för tillsyn å enskildas skogar i Västerbottens och Norrbottens läns kustland.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition nr 250, angående anslag till riksförsäkringsanstalten m. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till folkskoleseminariets i Lund nybyggnad, och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Uppsala.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 84, angående utredning i fråga om tillhandahållande av byggnads- och rörelsekapital åt nyinrättade andelsmejerier i Norrland och Dalarna;

nr 114, i anledning av väckt motion angående villkoren för åtnjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 116, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående förbud mot tjurars utsläppande på allmänt bete;

nr 117, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning, huru medel må kunna anvisas till fortsättande av den genom vederbörande skogsvårdsnämnder bedrivna verksamheten för skogsvårdens befrämjande å hemmansskogar i Norrbottens och Västerbottens län;

nr 118, i anledning av väckt motion om ändring i gällande villkor och bestämmelser för den av staten utövade egnahemslånerörelsen;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående norrländska avdikningsanslaget;

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Pålsboda nr 1 och Folkasboda nr 1 i Örebro län;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskilda skogar på Öland;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt; samt

nr 128, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t dels angående åtgärder till varaktigt befrämjande av en planmässig nationell kraft- och bränslepolitik, dels angående utredning rörande frågan om torvens användande som bränsle m. m.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 31, angående utredning och förslag i fråga om lag rörande kontroll av handeln med metall, järn, skrot m. m.; och

nr 32, angående förslag till ändrad lydelse av 1 § i lagen den 16 oktober 1914 om förbud i vissa fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén ävensom i ärendet väckta motioner;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående engångskostnader för försvaret;

bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckt motion om ändring i visst hänseende av förordningen angående försäljning av vin och öl;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av militieombudsmannens framställning angående avlöning för tjänstemän och vaktbetjäning vid militieombudsmansexpeditionen m. m.;

nr 35, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt verkmästaren vid mynt- och justeringsverket O. G. Eklöf;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt understöd åt genom olyckshändelse under tjänstutövning omkomne tillförordnade gränsridaren i Kopparbergs län Per Erik Stafanssons son Cingal; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillläggspension åt konstruktören och ritaren hos lotsstyrelsen L. F. Lindberg;

lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa inskränkningar i rätten att

förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m.,
dels ock i anledning därav väckta motioner; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i
anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
utredning i fråga om en permanent organisation av den inrikes och ut-
rikes spannmålshandeln.

Justerades tolv protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4,46 e. m.

In fidem
A. v. *Krusenstjerna*.
